

LINKÖPINGS UNIVERSITET

Institutionen för kultur och kommunikation

Religionsvetenskap

Kristen trosåskådning, uppsatskurs

Kurskod: 790G68

Höstterminen 2014

Elin Danielsson Hannus

Presentationen av dopet i konfirmandarbetet

Konfirmandböckers samstämmighet med Svenska kyrkans
bekännelseskrifter

The Presentation of the Baptism in the Preparation for Confirmation

Confirmation preparation books consistency with the confessional documents of the Church
of Sweden

Presentationen av dopet i konfirmandarbetet

The Presentation of the Baptism in the Preparation for Confirmation

SAMMANFATTNING

I uppsatsen undersöks Svenska kyrkans bekännelseskrifter samt tio konfirmandböcker som är utgivna mellan åren 1942 och 2007. Syftet med uppsatsen är att, med utgångspunkt i Svenska kyrkans bekännelseskrifter, undersöka hur material som under modern tid varit och är vanligt förekommande i Svenska kyrkans konfirmandarbete presenterar dopet, dvs. vad som sägs och hur det sägs, samt om och i så fall hur detta material återspeglar bekännelseskrifternas presentation av dopet.

Uppsatsen behandlar frågorna om hur dopet presenteras i bekännelseskrifterna respektive konfirmandböckerna, om det finns samstämmighet mellan dessa samt om det går att se någon förändring i samstämmigheten över tid. Konfirmandböcker jämförs dels gentemot bekännelseskrifterna och dels gentemot varandra.

Undersökningen visar att det finns en spännvidd i de konfirmandmaterial som undersökts och den kan ses som ett uttryck för varje tids försök att svara på frågan hur kyrkan gör sitt budskap relevant för tidens konfirmander. Undersökningen visar även att bekännelseskrifternas funktion som något som varje tids teologiska reflektion kan ta avstamp i är tydlig. Detta kan ses i att alla konfirmandböcker har samstämmighet med bekännelseskrifterna, även om det är mindre samstämmighet i de senare konfirmandböckerna. Det finns även pedagogiska riktningar som har betydelse för hur dopet presenteras i de olika böckerna.

Samstämmigheten med bekännelseskrifterna återfinns i alla konfirmandböcker, men har minskat under undersökningsperioden. De tidiga böckerna i undersökningen har en mer utförlig och tydlig presentation av dopet och större samstämmighet med bekännelseskrifterna. De senare böckerna har en mer otydlig presentation och mindre samstämmighet med bekännelseskrifterna, exempelvis gällande liknelser och dopets gåvor. Innehållsmässigt kan sägas att dopet har gått från att vara något som den döpte ska leva i och som påverkar hennes vardagsliv till en välkomsthälsning in till Guds familj och denna utveckling stämmer inte samman med bekännelseskrifternas presentation av dopet. Tilltalet har gått från att vara sakligt och undervisande till mer inkluderande och uppmuntrande.

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	5
1.2 Syfte och frågeställningar.....	5
1.3 Forskningsläget.....	5
1.4 Avgränsningar och materialgenomgång	7
1.4.1 Avgränsningar.....	7
1.4.2 Materialgenomgång	8
1.5 Metod och tillvägagångssätt	14
1.6 Disposition.....	15
2 Bakgrund	16
3 Undersökning	17
3.1 Svenska kyrkans bekännelseskriterier.....	17
3.1.1 Den Nicaenska trosbekännelsen	17
3.1.2 Augsburgska bekännelsen.....	17
3.1.3 Den Augsburgska bekännelsens apologi.....	17
3.1.4 Schmalkaldiska artiklarna.....	18
3.1.5 Luthers lilla katekes	18
3.1.6 Luthers stora katekes	19
3.1.7 Sammanfattning av bekännelseskriteriernas presentation av dopet.....	22
3.2 Konfirmandböckerna.....	23
3.2.1 <i>Grunden</i> (1942) – Bo Giertz.....	23
3.2.1.1 Presentation av dopet.....	23
3.2.1.2 Samstämmighet med bekännelseskriterierna	26
3.2.2 <i>Konfirmandbok</i> (1955) – Stig Hellsten.....	27
3.2.2.1 Presentation av dopet.....	27
3.2.2.2 Samstämmighet med bekännelseskriterierna	29
3.2.3 <i>Kom och se</i> (1966) – Ingmar Ström	29
3.2.3.1 Presentation av dopet.....	29
3.2.3.2 Samstämmighet med bekännelseskriterierna	31
3.2.4 <i>Den inre revolutionen: En teologi för ungdom</i> (1970) – David F. Olson	31
3.2.4.1 Presentation av dopet.....	31
3.2.4.2 Samstämmighet med bekännelseskriterierna	32
3.2.5 <i>Vem ska jag tro på?</i> (1972) – Jan Carlquist och Henrik Ivarsson	33

3.2.5.1 Presentation av dopet.....	33
3.2.5.2 Samstämmighet med bekännelseskriterierna	34
3.2.6 <i>Det handlar om dig</i> (1978) – Jan Carlquist och Leif Kristiansson	35
3.2.6.1 Presentation av dopet.....	35
3.2.6.2 Samstämmighet med bekännelseskriterierna	36
3.2.7 <i>Med Jesus genom livet</i> (1983) – Sven-Arne Svenungsson	37
3.2.7.1 Presentation av dopet.....	37
3.2.7.2 Samstämmighet med bekännelseskriterierna	39
3.2.8 <i>Vår allraheligaste tro</i> (1984) – Gunnar Rosendal	40
3.2.8.1 Presentation av dopet.....	40
3.2.8.2 Samstämmighet med bekännelseskriterierna	41
3.2.9 <i>Kristen!</i> (1996) – Stig Eklund och Martin Lönnebo	42
3.2.9.1 Presentation av dopet.....	42
3.2.9.2 Samstämmighet med bekännelseskriterierna	43
3.2.10 <i>Con Dios</i> (2007) – Johan Reftel och Kristina Reftel	44
3.2.10.1 Presentation av dopet.....	44
3.2.10.2 Samstämmighet med bekännelseskriterierna	46
4 Sammanfattning med avslutande reflektion	47
5 Käll- och litteraturlista	55
Bilaga	57

1 Inledning

Dopet är ett av Svenska kyrkans sakrament och den som döps i Svenska kyrkans ordning blir upptagen som medlem i denna kyrka. Enligt kyrkoordningen för Svenska kyrkan aktualiseras dopet i konfirmationen, och konfirmationen levandegör och bekräftar vad dopet har givit.¹ Frågan om hur dopet presenteras i konfirmandarbetet är därför både intressant och relevant. Personliga erfarenheter av konfirmandarbete i Svenska kyrkan har öppnat upp för frågan om hur dopet presenteras. Presentationen av dopet har ofta utgått från olika konfirmandböcker och jag har stundtals uppfattat en viss osäkerhet kring denna presentation. Frågan väcktes då hur konfirmandböcker med konfirmander som målgrupp presenterar dopet och vad som egentligen finns kvar av bekännelseskrifternas dopteologi.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att, med utgångspunkt i Svenska kyrkans bekännelseskrifter, undersöka hur material som under modern tid varit och är vanligt förekommande i Svenska kyrkans konfirmandarbete presenterar dopet, dvs. vad som sägs och hur det sägs, samt om och i så fall hur detta material återspeglar bekännelseskrifternas presentation av dopet.

Uppsatsen svarar på följande frågor:

1. Hur presenteras dopet i Svenska kyrkans bekännelseskrifter?
2. Hur presenteras dopet i konfirmandmaterialet?
3. Finns det en samstämmighet mellan Svenska kyrkans bekännelseskrifter och konfirmandmaterialet gällande presentationerna, och hur ser det i så fall ut?
4. Går det att se någon förändring över tid när det gäller samstämmigheten?

1.3 Forskningsläget

Forskning om konfirmandundervisning i stort återfinns i flera akademiska discipliner. Dels med historisk utgångspunkt, såsom avhandlingen *Konfirmationen i Sverige under medeltid och reformationstid* av Carl-Gustaf Andrén som ger en historisk översikt av konfirmationens ställning från medeltiden till reformationen. Dels om konfirmationens betydelse, såsom *Konfirmandernas bildningsresa: Ungdomars berättelser om sitt deltagande i*

¹ Svenska kyrkan, *Kyrkoordning för Svenska kyrkan med angränsande lagstiftning*. 1. uppl. [sic]. Stockholm: Verbum, 2014, 49

konfirmandundervisningen av Elisabeth Porath Sjöo där ungdomars berättelser om konfirmandtiden tolkas utifrån ett bildningsperspektiv.

Svenska kyrkan hade under 2004–2007 ett forskningsprojekt som hette ”Konfirmand i Svenska kyrkan”. Detta handlade om att göra en översyn av Svenska kyrkans riktlinjer för konfirmandarbetet samt fundera kring ungdomars hemmahörighet och tillhörighet i Svenska kyrkan. Svenska kyrkans konfirmandriktlinjer ger en bild av det samhälle som konfirmanderna befinner sig i och relaterar tidens teologiska, pedagogiska och metodiska reflektion och diskussion till konfirmandernas situation samt till konfirmandarbetet i Svenska kyrkan. I anknytning till projektet utgavs rapporten *Ungdomars livsvillkor och värderingar* av Mia Lövheim där aktuella undersökningar av ungdomars livssituation sammanställts för att medverka till en ökad förståelse för deras livssituation i dagens Sverige. Rapporten lyfter fram ett antal frågor som aktualiseras i mötet mellan Svenska kyrkan och ungdomar utifrån tidens förutsättningar. Relationen mellan riktlinjerna och olika konfirmandböcker är dock ett relativt outforskat område, och detsamma gäller relationen mellan Svenska kyrkans bekännelseskriterier och konfirmandböcker.

I forskningen om konfirmandundervisningen med utgångspunkt i allmän pedagogisk utveckling, återfinns avhandlingen *Tradition och förnyelse i Svenska kyrkans konfirmandundervisning: läroplansutveckling och pressdebatt 1942–1985* av Birgitta Wallinder. Avhandlingen behandlar konfirmandundervisningens normgivare, såsom läroplaner och riktlinjer, samt olika pedagogiska riktningar inom konfirmandundervisningen och hur dessa har behandlats i pressdebatten. Syftet med avhandlingen är att studera hur konfirmandundervisningen har utvecklats utifrån tradition – förnyelse samt materialcentrering – konfirmandcentrering. I undersökningen framkommer att fyra riktningar i konfirmandpedagogiken har växt fram under undersökningsperioden. Dessa skiljer sig åt när det gäller vad fokus i undervisningen ska ligga på. Riktningarna är:

- Katekescentrerad – utgångspunkten ligger i katekesen och Bibeln och metoden för att konfirmanderna ska få kunskap och fortsätta engagera sig i kyrkan är utantillinlärning med frågor och svar.
- Liturgicentrerad – utgångspunkten ligger i dopet och metoden för att konfirmanderna ska införas i gudstjänstlivet är påverkan genom liturgi och bikt.

- Metodcentrerad – utgångspunkten beror på övrig målsättning. Målsättningen är effektivitet men är även den beroende på övrig målsättning. Metodiken är avancerad teknisk utrustning samt förprogrammerade läromedel.
- Konfirmandcentrerad – utgångspunkten ligger i konfirmandernas egen situation och frågor och metoden har fokus på att konfirmanderna ska få möjlighet att själva forma och nå fram till en livsåskådning genom grupparbete, lärarlag och temastudier m.m.²

Både traditionen och förnyelsen har varit synliga under hela undersökningsperioden, dock ökade önskan om förnyelse i slutet av perioden. Undervisningen har gått från att vara katekescentrerad till konfirmandcentrerad.

I föreliggande uppsats används de fyra riktningarna i presentationen av de olika konfirmandböckernas pedagogiska upplägg (se avsnitt 1.5).

1.4 Avgränsningar och materialgenomgång

1.4.1 Avgränsningar

Gällande Svenska kyrkans bekännelseskriterier avgränsas undersökningen till den Nicaenska trosbekännelsen, den Augsburgska bekännelsen, den Augsburgska bekännelsens apologi, de Schmalkaldiska artiklarna, Luthers lilla katekes samt Luthers stora katekes. Detta är på grund av att det är i dessa skrifter som det återfinns en presentation av dopet.

Avgränsningar gällande det konfirmandmaterial som undersöks har gjorts i hänsyn till tid, tänkt mottagare samt upplagor. Det är huvudsakligen de första upplagorna av konfirmandböckerna som undersöks. I några fall har det dock varit problematiskt att få tag på den första upplagan, vilket gjort att det är andra upplagor som undersöks.

Avgränsningen i tid, 1942-2008, är gjord med hänsyn till de riktlinjer som utkommit till hjälp för konfirmandarbetet i Svenska kyrkan, de första utkom 1942 och de senaste 2008. I undersökningen har jag även strävat efter att få en tidsmässig spridning med åtminstone en bok från varje decennium.

Avgränsningen gällande tänkt mottagare innebär att materialet är böcker som är skrivna med konfirmanderna som mottagare. Således har inga ledarhandledningar undersökts.

² Birgitta Wallinder. *Tradition och förnyelse i Svenska kyrkans konfirmandundervisning: Läroplansutveckling och pressdebatt 1942-1985*. Verbum, Diss. Uppsala : Univ., Stockholm, 1990, 201

Avgränsningen gällande upplagor innebär att böckerna ska ha utkommit i minst två upplagor. Detta är ett försök att komma åt de konfirmandböcker som är och eller har varit vanligt förekommande i konfirmandundervisningen i Svenska kyrkan.

1.4.2 Materialgenomgång

Materialet som undersöks består av Svenska kyrkans bekännelseskrifter samt tio konfirmandböcker utgivna mellan åren 1942 och 2007.

Svenska kyrkans bekännelseskrifter är en sammanställning och nyöversättning av Konkordieboken och Uppsala mötes beslut. Följande skrifter ingår:

- Företal till Konkordieboken
- De tre huvudsymbola
 - Apostoliska trosbekännelsen
 - Nicaenska trosbekännelsen
 - Athanasianska trosbekännelsen
- Den Augsburgska bekännelsen
- Den Augsburgska bekännelsens apologi
- Schmalkaldiska artiklarna
- Om påvens makt och överhöghet
- Luthers lilla katekes
- Luthers stora katekes
- Konkordieformeln
- Uppsala mötes beslut

Bekännelseskrifterna är skrivna i en viss kontext och svarar på sin tids frågor. Deras betydelse ligger i att de ligger till grund för Svenska kyrkans teologiska reflektion och är något som varje ny tid kan ta avstamp i.³ Här presenteras de utvalda skrifterna ur bekännelseskrifterna:

Den Nicaenska trosbekännelsen står i sakligt och formellt sammanhang med kyrkomötet i Nicaea år 325, men är inte formulerad och antagen vid det kyrkomötet. Trosbekännelsen är ekumenisk och förekommer både i Västerens och Österens kyrkor, dock med smärre avvikelser.

³ Svenska kyrkan. *Kyrkoordningen för Svenska kyrkan med angränsande lagstiftning*, 5

En stor olikhet är den västliga formens tillägg att Anden utgår från Fadern och Sonen, vilket gett upphov till den s.k. filioque-striden.⁴

Den Augsburgska bekännelsen är en bekännelse- och försvarsskrift som presenterades vid riksdagen i Augsburg 1530 av "de lutherska ständerna" och blev mycket snart den samlande symbolen för lutherdomen.⁵ Skriften är författad av Philipp Melancton och är präglad av försiktighet och den situation i vilken den är skriven – skriften skulle beskriva lutheranernas ståndpunkt samtidigt som det "gällde att inte förvärra läget för protestantismen".⁶

Den Augsburgska bekännelsens apologi är författad av Philipp Melancton 1531 och är en försvarsskrift av den Augsburgska bekännelsen. Skriften är utförligare i sin argumentation och svarar mot den motskrift, *Responsio Augustanae confessionis*, som den romerska sidan presenterade vid riksdagen i Augsburg. Skriften fick stor betydelse och jämfördes med den Augsburgska bekännelsen som evangeliskt bekännelsesdokument.⁷

De Schmalkaldiska artiklarna författades 1536 av Martin Luther tillsammans med några av de ledande teologerna inom protestantismen. Skriften var tänkt som ett ytterligare bekännelsesdokument för det Schmalkaldiska förbundet, men fick aldrig den statusen. Dock undertecknades skriften av många av de närvarande teologerna vid förbundsmötet i Schmalkalden 1537. Skriften fick stor spridning och jämfördes snart i flera kyrkor med den Augsburgska bekännelsen och dess apologi.⁸

Martin Luthers lilla katekes är inte skriven som ett kyrkopolitiskt dokument, utan för den folkliga undervisningen. Den version som återfinns i bekännelseskrifterna är skriven 1531. Luther insåg behovet av en katekes efter en visitation i kyrkan i Sachsen då han upptäckte att både lekmän och präster hade mycket bristfälliga kunskaper i kristendomens huvudstycken.⁹

Martin Luthers stora katekes skrevs 1529 och är en utförligare katekes till hjälp för folkets lärare och predikanter i deras undervisning för folket. Luther menade att många präster och

⁴ Ruben Josefsson. Inledning. I *Svenska kyrkans bekännelseskrifter*. 6. uppl. Hjalmar Lindroth (red.). Stockholm: Verbum, 2005, 16

⁵ Ibid., 16

⁶ Ibid., 17

⁷ Ibid., 20f

⁸ Ibid., 21-23

⁹ Ibid., 25

predikanter försummade sitt ämbete och folkets undervisning och uppmanar dem i förordet att själva studera katekesen så att de kan lära ut den kristna trons huvudstycken till folket.¹⁰

De konfirmandböcker som undersöks är följande:

- *Grunden* av Bo Giertz från 1942
- *Konfirmandbok* av Stig Hellsten från 1955
- *Kom och se* av Ingmar Ström från 1966
- *Den inre revolutionen: En teologi för ungdom* av David F. Olson från 1970
- *Vem ska jag tro på?* av Jan Carlquist och Henrik Ivarsson från 1972
- *Det handlar om dig* av Jan Carlquist och Leif Kristiansson från 1978
- *Med Jesus genom livet* av Sven-Arne Svenungsson från 1983
- *Vår allraheligaste tro: En liten katekes* av Gunnar Rosendal från 1984
- *Kristen!* av Stig Eklund och Martin Lönnebo
- *Con Dios* av Johan och Kristina Reftel från 2007

Dessa böcker presenteras nedan:

Grunden av Bo Giertz utkom med sin första utgåva 1942 och har sedan dess utkommit i tjugotre upplagor, den senaste utkom 1975. I föreliggande uppsats undersöks den andra upplagan från 1942. Författaren står i en högkyrklig tradition och boken är en av de mest framträdande katekescentrerade konfirmandböckerna som utkom under 1900-talet.¹¹ Målet med *Grunden* är att visa in konfirmanderna i kyrkans fromhetsliv genom att sammanfoga kyrkans "klassiska kateketiska tradition (särskilt i dess västsvenska tradition) med en för uppsvenska förhållanden avpassad undervisning om gudstjänst, kyrkoår m.m."¹² Boken har en inledning om hur man blir kristen, innan den fortsätter med en genomgång av de fem huvudstyckena: Tio Guds bud, Trons artiklar, Herrens bön, dopet och nattvarden.

Konfirmandbok av Stig Hellsten utkom första gången 1955 och har sedan dess utkommit i sammanlagt tjugotvå upplagor, den senaste utkom 1976. I föreliggande uppsats undersöks

¹⁰ Martin Luther. Luthers stora katekes. I *Svenska kyrkans bekännelseskriter*. 6. uppl. Hjalmar Lindroth (red.). Stockholm: Verbum, 2005, 381ff

¹¹ Birgitta Wallinder. *Tradition och förnyelse i Svenska kyrkans konfirmandundervisning: Läroplansutveckling och pressdebatt 1942-1985*. Stockholm: Verbum, 1990, 190

¹² Bo Giertz. *Grunden: en bok för konfirmander om salighetens grund, medel och ordning*. 2. uppl. Stockholm: Svenska kyrkans diakonistyrelsens bokförlag, 1942, 3

den tredje upplagan från 1955. Författaren står i en högkyrklig tradition och boken är en del av den liturgicentrerade riktningen av konfirmandböcker. Boken tar sin utgångspunkt i dopet, som är orsaken till att man går och läser.¹³ Författaren tar sedan upp Guds uppenbarelse, Bibeln, gudstjänsten, de tre trosartiklarna, kyrkoåret, budorden, bönen, sakramenten samt fortsättningen efter konfirmationen.

Kom och se av Ingmar Ström utkom första gången 1966 och har sedan dess utkommit i sammanlagt tre upplagor, den senaste utkom 1972. I föreliggande uppsats undersöks den första upplagan från 1966. Författaren står i en liberalteologisk tradition och boken är en del av den konfirmandcentrerade riktningen av konfirmandböcker. Boken är skriven för att konfirmanderna ska kunna "få hjälp att mogna på ett riktigt sätt" samt att lära sig livets spelregler och människans bruksanvisning som Gud har gett: "Guds lag för ett friskt och riktigt liv så som det är meningen att leva".¹⁴ Konfirmandtiden är inte endast till för att diskutera, utan en möjlighet att pröva att uppleva trons värld: "Det viktigaste i vår konfirmationsförberedelse är inte läxor och regler och tankar och debatter, utan en levande gestalt, Jesus Kristus".¹⁵ Boken är indelad i fyra delar: *arbetsmaterial*, ett avsnitt som handlar om kyrkan, högmässan och psalmboken; *livsorientering*, som handlar om arbetslivet, kärlekslivet samt det sociala och politiska livet; *etisk-religiös livstolkning*, där Jesu liv och lära har en framträdande plats; samt *livet i kyrkan*, ett avsnitt som framför allt handlar om sakramenten.

Den inre revolutionen av David F. Olson utkom första gången 1970 och har sammanlagt utkommit i tre upplagor, den senaste utkom 1990. I föreliggande uppsats undersöks den första upplagan från 1970. Författarens teologiska tradition är svår att komma åt, men boken är en del av den konfirmandcentrerade riktningen av konfirmandböcker. Boken är skriven med utgångspunkt att ungdomarna lever i en efterkristen tid, där kyrkans klassiska språk är något främmande. Det krävs därför att det som sägs till konfirmanderna om kristen tro sägs på ett nytt sätt – budskapet finns kvar, men språket är annorlunda för att unga människor ska kunna bli känslomässigt engagerade av det.¹⁶ Boken tar upp ett antal teman som utgår från Luthers katekes. Det är viktigt att kristendomsundervisningen visar förståelse "för de allvarliga

¹³ Stig Hellsten. *Konfirmandbok*. 3. uppl. Stockholm: Svenska kyrkans diakonistyrelses bokförlag, 1955, 7

¹⁴ ¹⁴ Ingmar Ström. *Kom och se*. Stockholm: Svenska kyrkans diakonistyrelses bokförlag, 1966, 9

¹⁵ *Ibid.*, 10

¹⁶ David F. Olson. *Den inre revolutionen: en teologi för ungdom*. Arbetsbok. Lund: Håkan Ohlsson, 1970, 5

problem som en olöst konflikt mellan tanke och tro kan leda till".¹⁷ Vidare menar Ström att "det är angeläget att Medelsvenssons [sic] självkonstruerade Gudsbegrepp revideras, ja raderas" och därför genomsyras boken av diskussionen om kopplingen mellan tro/känsla och vetenskap/förnuft, om trons konsekvenser för livet, samt att kristendomen erbjuder svar på människans funderingar och problem.¹⁸

Vem ska jag tro på? av Jan Carlquist och Henrik Ivarsson utkom första gången 1972 och har sedan utkommit i sammanlagt tre upplagor, den senaste utkom 2002. I föreliggande uppsats undersöks den första upplagan från 1972. Författarnas teologiska tradition är svår att komma åt, men boken är en del av den konfirmandcentrerade riktningen av konfirmandböcker. Boken är uppdelad i tre delar: lärobok, arbetsbok samt anteckningsbok. Boken är uppbyggd i stort sett som katekesen och tar upp ämnen om tro, Gud och ondskan, de tio budorden, de tre trosartiklarna, kyrkan och världen.

Det handlar om dig av Jan Carlquist och Leif Kristiansson utkom första gången 1978 och har sedan dess utkommit i sammanlagt tre upplagor, den senaste utkom 1996. I föreliggande uppsats undersöks den första upplagan från 1978. Författarnas teologiska tradition är svår att komma åt, men boken är en del både av den konfirmandcentrerade och den metodcentrerade riktningen av konfirmandböcker. Boken är uppbyggd utifrån de tre trosartiklarna och är uppdelad i fem delar: *Vad handlar det om?* är en inledning om att kunna tro, skapelsen samt Gud och det onda; *Så älskade Gud världen* berättar om Jesu liv; *Det handlar om oss* handlar om människans möjligheter och skyldigheter; *Du får vara med* behandlar sakramenten, bön och kyrkan; samt *Logos – det handlar om ord* som är en ordlista.

Med Jesus genom livet av Sven-Arne Svenungsson utkom första gången 1972, med titeln *En okänd Gud blir känd* och har sammanlagt utkommit i sex upplagor, den senaste utkom 1992. I föreliggande uppsats undersöks dess fjärde upplaga från 1983 som är den första med titeln *Med Jesus genom livet*. Författaren står i en högkyrklig tradition och boken tillhör den konfirmandcentrerade riktningen av konfirmandböcker. Boken är uppbyggd kring frälsningshistorien vilket gör att konfirmanderna får lära sig Bibeln i ordning, och den tar upp olika teman som är kopplade till de tre trosartiklarna, människans plats på jorden och kyrkans

¹⁷ Ibid., 5

¹⁸ Ibid., 5

liv. Utgångspunkten ligger i att dopet måste bli relevant, och det sker genom undervisning. Lästiden förmedlar vissa kunskaper som sedan kan användas i praktiken, lite som tiden på körskolan: "Vi lär oss under lästiden att be, att läsa Bibeln och att fira gudstjänst för att sedan fortsätta på egen hand".¹⁹

Vår allraheligaste tro av Gunnar Rosendal utkom första gången 1956 och har sedan dess utkommit i sammanlagt två upplagor, den senaste 1984. I föreliggande uppsats undersöks den andra upplagan som utkom 1984. Författaren står i en högkyrklig tradition och boken är en del av den liturgicentrerade riktningen av konfirmandböcker, även om den också är katekescentrerad. Boken är en "liten katekes" och är uppbyggd kring frågor och svar om buden, trosbekännelsen, bönen och sakramenten.

Kristen! av Stig Eklund och Martin Lönnebo utkom första gången 1996 och har utkommit i sammanlagt tre upplagor, den senaste 2003. I föreliggande uppsats undersöks den första upplagan från 1996. Författarnas teologiska tradition är svår att komma åt, men boken är en del av den konfirmandcentrerade inriktningen av konfirmandböcker. Boken är uppdelad i två delar, *De stora frågorna* som behandlar frågor om Gud, änglar, det onda etc. samt *Kristet liv* som behandlar Bibeln, gudstjänsten, sakramenten och bönen etc. Innehållet är anpassat till konfirmandens verklighet, livsfrågor och omvärld och i boken relateras kristen tro till nutidens tänkande och vetande – "[p]å så sätt vill vi försöka lotsa konfirmanderna fram till ett personligt ställningstagande" kring trons mysterium.²⁰

Con Dios av Johan Reftel och Kristina Reftel utkom första gången 2003 och har utkommit i sammanlagt två upplagor, den senaste 2007. I föreliggande uppsats undersöks upplagan från 2007. Författarnas teologiska tradition är svår att komma åt, möjligtvis är den liberalteologisk. Boken tillhör den konfirmandcentrerade inriktningen av konfirmandböcker och tar upp olika teman som behandlar kyrkans liv, Gud som Fader, Son och Ande samt om livet som kristen. Boken är inte färdig, utan halva jobbet är kvar för konfirmanden att utföra: "Nu är det upp till dig att läsa och fundera över vad du tror på!"²¹

¹⁹ Sven-Arne Svenungsson. *Med Jesus genom livet*. 4. bearb uppl. Kungshamn: Exodus, 1983, 3

²⁰ Stig Eklund & Martin Lönnebo. *Kristen!*. Uppsala: Fannhus.1996, 5

²¹ Johan Reftel och Kristina Reftel. *Con Dios*. 2. uppl. Varberg: Argument, 2007, 7

Materialet som undersöks är ett urval av de konfirmandböcker som finns. Dock menar jag att materialet svarar mot uppsatsens syfte, att undersöka vanligt förekommande konfirmandböcker.

1.5 Metod och tillvägagångssätt

För att kunna besvara mina frågeställningar och uppfylla uppsatsens syfte att studera vad som sägs om dopet och hur det sägs, har jag valt att göra en kvalitativ, komparativ innehållsanalys med närläsning av materialets presentationer av dopet. I en kvalitativ forskningsstrategi ingår att den är "induktiv, tolkande och konstruktionistisk till sin art" samt att den är mer intresserad av ord än av siffror.²²

Att den är induktiv innebär att "teorin genereras på grundval av de praktiska forskningsresultaten".²³ Det kommer till uttryck i föreliggande uppsats i att analysen inte utgår från en teori, utan den genereras av materialet som undersöks. Att den kvalitativa forskningsstrategin är tolkande, är en kunskapsteoretisk ståndpunkt som innebär att "tyngden [...] ligger på en förståelse av den sociala verkligheten på grundval av hur deltagarna i en viss miljö tolkar denna verklighet"²⁴ och det konstruktionistiska draget är en ontologisk ståndpunkt "vilket innebär att sociala egenskaper är resultatet av ett samspel mellan individer och inte av företeelser som finns 'där ute' och som är åtskilda från dem som är inbegripna i konstruktionen av dem".²⁵ Dessa ligger till grund för uppsatsens ambition att så långt det är möjligt använda det språkbruk och de bibelcitat som framkommer i materialet eftersom böckerna är skrivna i en viss kontext. Det innebär att språket inte är konsekvent i materialgenomgången och undersökningsdelen, men det innebär också ett underlättande att uppnå undersökningens syfte.

Att uppsatsen är komparativ innebär att respektive konfirmandbok jämförs mot bekännelseskriterierna, samt att konfirmandböckerna jämförs sinsemellan.

För att uppnå uppsatsens syfte att även undersöka *hur* materialet presenterar dopet belyses även de olika böckernas tilltal för att sedan kommenteras i uppsatsens sammanfattning.

²² Alan Bryman. *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2. rev. uppl. Malmö: Liber, 2011, 340

²³ Ibid., 340

²⁴ Ibid., 341

²⁵ Ibid., 341

Uppsatsarbetet inleddes med en databasundersökning där jag fann *Tradition och förnyelse i Svenska kyrkans konfirmandundervisning: läroplansutveckling och pressdebatt 1942-1985*. Avhandlingen presenterar ett antal konfirmandböcker som utgavs 1942-1985 utifrån ett antal pedagogiska riktningar. Avhandlingen utgjorde ett hjälpmedel i den följande databasundersökningen. Denna undersökning kompletterades med samtal med yrkesverksamma och tidigare yrkesverksamma församlingspedagoger samt präster med stor erfarenhet av konfirmandarbete, detta för att få en mer heltäckande bild. För att sortera och välja ut de böcker som sedan blev material för undersökningen användes tre kriterier som presenteras i 1.3.1.

Svenska kyrkans bekännelseskriterier undersöktes först, detta för att ge bakgrunden till jämförelsen. De presenteras bok för bok för att sedan sammanfattas. I bekännelseskriterierna är Luther mer utförlig i sin presentation och Melancton mer kortfattad. Samtidigt finns det en samstämmighet mellan det Melancton skriver och det Luther skriver, vilket gör det, enligt mig, rimligt att göra en sammanfattning av bekännelseskriteriernas presentation av dopet.

I undersökningen av konfirmandböckerna lästes först hela boken för att ge ett sammanhang till dess presentation av dopet, och sedan undersöktes själva presentationen av dopet genom närläsning. Jämförelsen med bekännelseskriterierna utgår från vad som framkommer i presentationen och jämförelsen presenteras utifrån bekännelseskriteriernas uppdelning: "dopets väsen" och "dopets verkan".

1.6 Disposition

I undersökningen redovisas först Svenska kyrkans bekännelseskriteriers presentation av dopet (3.1), vilket svarar på min första fråga. Sammanfattningen av denna presentation (3.1.6) är bakgrunden för jämförelsen mellan konfirmandböckerna och bekännelseskriterierna, vilket ligger till grund för min tredje fråga. Konfirmandböckernas presentation av dopet samt samstämmighet med bekännelseskriterierna redovisas utifrån bekännelseskriteriernas uppdelning av dopets väsen och verkan (3.2) och det svarar på min andra respektive tredje fråga. Den fjärde frågan svaras på i kap 4, i uppsatsens sammanfattning och avslutande reflektion.

2 Bakgrund

Undervisning är en viktig del i Svenska kyrkans självbild och i Kyrkoordningen talas det om de fyra dimensionerna av församlingens "grundläggande uppgift", nämligen "[...] att fira gudstjänst, bedriva undervisning, samt utöva diakoni och mission".²⁶ Konfirmandarbetet har en viktig roll i församlingens uppgift att "döpa och lära", och är en del av "det livslånga lärandet i församlingen".²⁷ Förutsättningarna för konfirmandarbetet har ändrats under 1900-talets och 2000-talets lopp och det märks även i de riktlinjer som utgivits. Relationen mellan skolan och kyrkan har förändrats vilket har lett till att lilla katekesen inte längre är grund för skolans kristendomsundervisning och senare religionsundervisning. Konsekvensen av detta är att det inte längre är möjligt att förutsätta att alla konfirmander har samma förförståelse av kristen tro vilket i sin tur har lett till att Svenska kyrkans konfirmandarbete har förändrats, och reflektionen och diskussionen om syfte, mål och relevans fortgår kontinuerligt.

Lite förenklat skulle man kunna säga att det egentligen är samma fråga som varit huvudfrågan i diskussionen och reflektionen, nämligen "Hur gör kyrkan sitt budskap relevant för tidens konfirmander?" Bakgrunden till den föreliggande uppsatsen kan alltså sägas vara frågan hur man från 1942 till 2008 presenterat sitt budskap, i det här fallet om dopet, och samtidigt har förhållit sig till bekännelseskriterierna, som ligger till grund för den teologiska reflektionen i Svenska kyrkan.

²⁶ Svenska kyrkan. *Kyrkoordningen för Svenska kyrkan med angränsande lagstiftning*, 2 kap. 1§

²⁷ *Riktlinjer för Svenska kyrkan konfirmandarbete*. Stockholm: Verbum. 2008, 10

3 Undersökning

3.1 Svenska kyrkans bekännelseskrifter

Jag kommer här redogöra för hur dopet presenteras i den Nicaenska trosbekännelsen, den Augsburgska bekännelsen, den Augsburgska bekännelsens apologi, de Schmalkaldiska artiklarna, Luthers lilla katekes samt Luthers stora katekes.

3.1.1 Den Nicaenska trosbekännelsen

I trosbekännelsen framkommer synen på dopet som betydelsefullt för syndernas förlåtelse: "Jag bekänner ett enda dop, till syndernas förlåtelse".²⁸ Dopet är en del i den enda, apostoliska, heliga och allmänliga kyrkan.

3.1.2 Augsburgska bekännelsen

Sakramenten är enligt Augsburgska bekännelsen inte ett tecken för människor att använda för att berätta om sin tro för andra människor, utan de är tecken på Guds vilja med människan och är givna till att väcka och stärka tron hos de som tar emot dem: "Därför böra sakramenten tillbjudas oss och ställas oss för ögonen".²⁹ Dopet är nödvändigt för saligheten och barnen bör döpas så att de bärs fram till Gud och upptas i Guds nåd. Melancton går emot de som menar att barnen inte blir frälsta i dopet.³⁰

3.1.3 Den Augsburgska bekännelsens apologi

Enligt Melancton visar sakramenten på Guds vilja med människan och genom sakramenten "beveker [Gud] hjärtana till tro".³¹ Sakramenten är handlingar som Gud instiftat och som innehåller ett löfte av nåd om syndernas förlåtelse. "Då vi döpas [...] böra våra hjärtan därför vara fast och visst övertygade om att Gud verkligen förlåter oss våra synder för Kristi skull".³² Sakramenten består av tecknet och ordet, och båda är förbundna med löftet om nåd.³³

Dopet utplånar arvsyndens skuld, men synden finns kvar även efter dopet. Melancton menar att det är med hjälp av den helige Ande som den döpte kan kämpa mot syndens begär.³⁴

²⁸ De tre huvudsymbola. I *Svenska kyrkans bekännelseskrifter*. 6. uppl. Hjalmar Lindroth (red.). Stockholm: Verbum, 2005, 48

²⁹ Philipp Melancton, Den augsburgska bekännelsen. I *Svenska kyrkans bekännelseskrifter*, 6. uppl. Hjalmar Lindroth (red.), Stockholm: Verbum, 2005, 59

³⁰ Ibid., 59

³¹ Philipp Melancton. Den augsburgska bekännelsens apologi. I *Svenska kyrkans bekännelseskrifter*. 6. uppl. Hjalmar Lindroth (red.). Stockholm: Verbum, 2005, 221

³² Ibid., 222

³³ Ibid., 280

³⁴ Ibid., 100f

Barndopet är inte förkastligt, "utan nödvändigt och verksamt till saligheten".³⁵ Löftet om frälsning gäller även de små barnen, men inte de som står utanför kyrkan, detta på grund av att Melanchton menar att det är genom Ordet och sakramenten som Kristus föder på nytt.³⁶ Löftet om frälsningen erbjuds alla tillsammans med dopet, och därför bör även de små barnen döpas så att "löftet om frälsningen må komma dem till del, i enlighet med Kristi befallning: döpen alla folk".³⁷ Beviset på att Gud gillar barndopet, menar Melanchton, finns i det faktum att Gud ger den helige Ande till de som döps:

Ty vore detta dop ogiltigt, så skulle den helige Ande icke givas åt någon, inga skulle bli frälsta och ingen kyrka skulle till sist finnas. Detta skäl torde ensamt kunna befästa gudfruktiga och fromma människor mot vederdöparnas ogudaktiga och förryckta åsikter.³⁸

3.1.4 Schmalkaldiska artiklarna

Här förklarar man att både vattnet och ordet är nödvändigt för att det ska bli ett dop och Luther går emot de som menar att endast vattnet gör dopet respektive de som menar att dopet varken kräver ordet eller vatten, utan endast Guds vilja. "Dopet är ingenting annat än Guds ord med vatten enligt hans instiftelses ordning".³⁹ Kyrkan kan och får inte undanhålla barnen den utlovade frälsning som "blivit verklighet genom Kristus",⁴⁰ eftersom även de, enligt Luther, är inneslutna i löftet.

3.1.5 Luthers lilla katekes

Dopet beskrivs här som instiftat genom dopbefallningen i Matteusevangeliets sista kapitel:

Gån ut och gören alla folk till lärjungar, döpande dem i Faderns och Sonens och den helige Andes namn.⁴¹

Dopet består av vatten som är "helgat genom Guds befallning och förbundet med Guds ord" och "verkar syndernas förlåtelse, frälsar ifrån döden och djävulen och giver evig salighet åt

³⁵ Ibid., 184

³⁶ Ibid., 185

³⁷ Ibid., 185

³⁸ Ibid., 185

³⁹ Martin Luther. Schmalkadiska artiklarna. I *Svenska kyrkans bekännelseskriter*. 6. uppl. Hjalmar Lindroth (red.). Stockholm: Verbum, 2005, 331

⁴⁰ Ibid., 331

⁴¹ Luther. Luthers lilla katekes. I *Svenska kyrkans bekännelseskriter*. 6. uppl. Hjalmar Lindroth (red.). Stockholm: Verbum, 2005, 369

alla dem som sätta tro till Guds ord och löften”.⁴² De ord som är åsyftas här återfinns i Markusevangeliets sista kapitel:

Den som tror och bliver döpt, han skall bliva frälst; men den som icke tror, han skall bliva fördömd.⁴³

Vattnet i dopet är inte verksamt i sig självt, utan det är Guds ord som ger vattnet liv, och tron som förtröstar på ordet som är förenat med vattnet, ”ty utan Guds ord är det blott vatten och inte ett dop, det är: ett nåderikt livets vatten och ett bad till ny födelse i den helige Ande”.⁴⁴

Dopets betydelse, enligt Luther, ligger i att människan genom det får hjälp att dagligen, genom ånger och bättring, kväva och döda ”den gamla människan” med dess onda luster och synder. På det sättet begravs människan tillsammans med Kristus genom dopet för att en ny människa dagligen ska komma fram och uppstå, precis som Kristus uppstod – en människa som för evigt ska leva inför Gud i helighet och rättfärdighet. Det är med den helige Andes hjälp som människan kan fortsätta att leva i sitt dop, och Anden är del i den enskildes och världens helgelse.⁴⁵

3.1.6 Luthers stora katekes

Dopet är grundat i dopbefallningen och i Markusevangeliets sista kapitel (se 3.1.4), och

Luther presenterar dopet utifrån fyra punkter:

- Dopet är instiftat och befallt av Gud
- Varför och till vilken nytta (dess verkan och gåva) dopet är instiftat
- Hur personen som blir döpt är
- Dopets betydelse

Enligt Luther är dopet *instiftat och befallt av Gud* och det ska därför betraktas som något härligt, förträffligt och stort, och ska inte ses som något som är uppfunnet av människor för människors skull:

⁴² Ibid., 369

⁴³ Ibid., 370

⁴⁴ Ibid., 370

⁴⁵ Ibid., 370

Men låt det nu vara ett utvärtes ting huru mycket som helst, här står dock Guds ord och befallning, som instiftar, grundar och bekräftar dopet. Men vad Gud instiftar och befäller kan icke vara något onyttigt, utan är något alltigenom kostligt, vore det ock till utseendet ringare än ett halmstrå.⁴⁶

Dopet är något större än något en människa eller helgon kan göra eftersom dopet är Guds eget verk. Enligt Luther är det genom dopet som en person upptas i kristenheten, och människan döps av Gud själv i Guds namn, även fastän det sker genom en människas hand.⁴⁷

Vattnet som det döps med är inte ädlare än något annat vatten, menar Luther. Men det är inte heller bara vanligt vatten, på grund av att det är välsignat genom Guds ord och befallning. Därför är det verkligen Guds vatten eftersom det innehåller Guds hela kraft och rikedom: "Ty kärnan i vattnet är just Guds ord eller befallning och Guds namn; och det är en skatt, som är större och ädlare än himmel och jord".⁴⁸ Det är viktigt att inte skilja på vattnet och Guds ord, enligt Luther. Gör man det så är det inte längre ett dop, utan som det vatten som pigan kokar med.⁴⁹

"Dopets kraft, uppgift, gagn, frukt och ändamål är att saliggöra". Att bli salig innebär, enligt Luther, att bli fri från synder, djävul och död och att få leva med Kristus i hans rike för evigt.⁵⁰ Dopet är ett bad där människan får nytt liv, som Paulus skriver i Tit 3:5.

Enligt Luther är Guds ord och namn inneslutet i vattnet, och därför bör vattnet kallas saligt, gudomligt, nåderikt och fruktbart eftersom det ger liv och salighet. Dopets vatten är en konkret grund att låta tron stå på så att den inte blir något abstrakt. Dopets, och de andra sakramentens, handlingar är ett sätt för de yttre sinnen att förstå och på det sättet föra in det i hjärtat och hjälpa människan att tro på Gud: "Dit, där nu Gud talar, och till de medel, i och genom vilka han talar, bör tron vända sin blick, och till dem bör den hålla sig".⁵¹

Det är tron som gör att en person blir värdig och kan tillgodogöra sig dopets gudomliga och frälsande vatten som ger salighet. Dopet är Guds verk, en skatt som Gud ger till människan och som människan kan ta emot i tro, och det går inte att åtnjuta dopets gåvor utan tron,

⁴⁶ Martin Luther. Luthers stora katekes. I *Svenska kyrkans bekännelseskriter*. 6. uppl. Hjalmar Lindroth (red.). Stockholm: Verbum, 2005, 473

⁴⁷ Ibid., 473

⁴⁸ Ibid., 473

⁴⁹ Ibid., 475

⁵⁰ Ibid., 475

⁵¹ Ibid., 476

menar Luther: "Utan tro är gåvan till intet nyttig, även om den i och för sig vore en översvinnelig gudomlig skatt".⁵²

I dopet finns Guds bud att gå ut och döpa alla folk till lärjungar, men det innehåller även löftet, fullt med tröst och nåd. Det löftet måste varje kristen människa ständigt påminna sig om:

Därför har envar kristen hela sitt liv nog att skaffa med att lära sig förstå dopet och öva denna kunskap. Ty han måste beständigt fara efter att fast tro, vad dopet lovar och giver, nämligen seger över djävulen och döden, syndernas förlåtelse, Guds nåd, Kristus i hans fullhet och den Helige Ande med alla hans gåvor.⁵³

Tanken på dopet är en tröst när människans synd och samvete besväras. Påminnelsen, menar Luther, ligger i att Gud, genom dopet, har lovat syndernas förlåtelse samt evigt liv för både kropp och själ.⁵⁴

Enligt Luther kan inte gåvorna i dopet åtnjutas utan tro, men dopets giltighet är inte beroende av om den som blir döpt tror eller inte. Barndopet är inte problematiskt eftersom det är Guds ord och befallning som gör dopet, inte en människas tro. Barnet bärs fram i förhoppningen och tanken att barnet har en tro, och det bes att Gud ska förläna barnet tro. Men det är inte därför som barnet bärs fram, utan för att Gud har befallt det. Luther menar att frälsningen är öppen för alla, och därför är även dopet det – kyrkan kan och ska inte undanhålla någon att döpas.⁵⁵

Dopets betydelse ligger i att människan genom det blir upptagen i kristenheten och blir Guds egendom. Att bli nedsänkt i vatten och tas upp därur kännetecknar både dopets verkan och kraft, enligt Luther. "Den gamle Adam" dör och den nya människan uppstår. Båda finns i människan genom hela livet, och därför är en kristen människas liv ett dagligt dop, där den gamla människan dör och den nya uppstår. Dopet är påbörjat och ständigt pågående⁵⁶:

⁵² Ibid., 476

⁵³ Ibid., 477

⁵⁴ Ibid., 478

⁵⁵ Ibid., 479f.

⁵⁶ Ibid., 481

Man ser härav, vilken hög och förträfflig sak dopet är. Ty det rycker oss ur djävulens gap och gör oss till Guds egendom, det dämpar och borttager synden, vidare stärker det dagligen den nya människan samt övar ständigt sitt verk och förbliver i kraft, till dess vi från detta elände komma till den eviga härligheten.⁵⁷

Den gamla människan, menar Luther, kännetecknas av laster, avund, girighet, vrede, högfärd, okyskhet, lättja och otro, och har inget gott i sig. När människan genom dopet får del i Kristi rike bör sådant avta och istället ersättas med mildhet, saktmodighet, tålighet samt dämpat hat, otro, högfärd och girighet: "Ty i dopet gives nåd, ande och kraft till att förkväva den gamla människan, så att den nya människan få framkomma och vinna styrka"⁵⁸.

Boten är, enligt Luther, en förlängning av dopet där människan återigen får tillträde till dopet och möjligheten att dagligen vinna över den gamla människan.

3.1.7 Sammanfattning av bekännelseskrifternas presentation av dopet

Dopet presenteras som något som är nödvändigt för saligheten. Att vara salig är att vara andligt lycklig, eller som Luther uttrycker det: att vara fri från synd, död och djävul och leva med Kristus för evigt. Presentationen är saklig och är skriven dels för att övertyga motståndare dels för att undervisa folket, kyrkoherdar och predikanter. Tillalet är undervisande och förklarande.

I Svenska kyrkans bekännelseskrifter presenteras dopet utifrån dess väsen och verkan.

Dopets väsen

Dopet beskrivs som ett är Guds verk. Det är instiftat genom dopbefallningen i Matt 28 och vattnet som används vid dopet är Guds vatten, eftersom det innehåller Guds kraft och rikedom i och med att det är välsignat av Gud.

Dopets verkan

Dopets uppgift, kraft, ändamål och frukt beskrivs vara att saliggöra. Utan dopet kan inte människan bli salig, men genom dopets bad föds människan på nytt och blir Guds egendom. Dopet är en konkret grund att stå på när tron sviker och är en tröstande påminnelse om att Gud lovat syndernas förlåtelse och evigt liv.

⁵⁷ Ibid., 483

⁵⁸ Ibid., 482

Vidare framkommer att dopet ger syndernas förlåtelse, frälsar från djävulen och döden, ger Guds nåd, Kristus i sin fullhet samt den helige Ande med alla sina gåvor. Det ger även evig salighet till de som tror på Guds ord och löften. Dopets betydelse ligger i att människan blir upptagen i kristenheten och att människan dagligen kan döda den gamla människan, som inte har något gott i sig och som präglas av laster etc., så att den nya människan, som präglas av mildhet och saktmodighet etc., kan stärkas. Båda dessa människor finns i människan genom hela livet, och dopet är därför påbörjat och ständigt pågående. Dopet ger nåd och kraft så att detta dagliga arbete kan ske genom den helige Ande.

Utöver presentationen om dopets väsen och verkan framkommer det att man inte anser barndopet problematiskt, eftersom barnet bärs fram i tanken och förhoppningen att barnet har en tro och det bes att Gud ska förläna barnet tro. Dopets giltighet beror inte på om den som blir döpt tror eller inte, men däremot kan gåvorna inte åtnjutas utan tro. Barnet behöver upptas i Guds nåd genom att bäras fram till Gud. Frälsningen är öppen för alla och därför ska även dopet vara det, kyrkan kan eller ska inte undanhålla någon att döpas. Dopet utplånar arvsyndens skuld, men synden finns kvar även efter dopet och det är med den helige Andes hjälp som människan kan kämpa mot syndens begär.

3.2 Konfirmandböckerna

I följande avsnitt redovisas de utvalda konfirmandböckernas presentationer av dopet samt deras samstämmighet med bekännelseskriterierna.

3.2.1 *Grunden* (1942) – Bo Giertz

3.2.1.1 *Presentation av dopet*

Dopet är, tillsammans med nattvarden, kyrkans sakrament. Ibland räknas även avlösningen som ett sakrament. Sakramenten är, enligt Giertz, heliga handlingar som är instiftade av Kristus, där människans skänks "himmelska och osynliga nådegåvor genom synliga och jordiska ting".⁵⁹ Det som konstituerar ett sakrament är Kristi instiftelseord; en yttre, synlig, handling; samt en osynlig nådegåva. Det synliga i dopet är vattnet och den osynliga nådegåvan är barnskap hos Gud.

Dopet är Guds verk, instiftat genom dopbefallningen, även fast det sker genom människohand. Giertz menar att om dopet sker efter Kristi instiftelse är det giltigt, även om

⁵⁹ Giertz. *Grunden*, 129

det är en ovärdig människa som döper: ”Den som blivit döpt i rent vatten i Faderns och Sonens och den helige Andes namn är därför en medlem av Kristi kyrka, i vilket samfund dopet än har skett”.⁶⁰

Enligt Giertz ger dopet frälsning, syndernas förlåtelse och evigt liv genom att det ger barnskap hos Gud samt tillträde till kyrkan som handhar syndernas förlåtelse och evigt liv.⁶¹ Gud vill, genom Kristus och Anden, återvinna sin egendom som har korrumpats av synden:

Så har varje enskild kristen blivit erövrad och återvunnen av Gud. Det finns en dag i hans liv, då han nåddes av Guds hand och då Gud grep honom för att lyfta honom in i Kyrkan och ge honom del i frälsningen [...] Det är den dag, då du blev döpt.⁶²

Enligt Giertz förspills dopets gåva om den döpte inte tror på och lever i dopet och därför förpliktar dopet att människan ska leva ett kristet liv. ”Att leva i sitt dop är att leva i daglig bättring” så att den gamla människan, med dess onda begärelser dagligen kan förkvävas och dödas och istället ersättas med den nya människan som lever inför Gud i renhet och rättfärdighet.⁶³

En människa blir kristen genom dopet, och man kallas kristen eftersom man, genom dopet är upptagen i Kristi kyrka, samt att man tillsammans med kyrkan, bekänner att Kristus är Frälsare.⁶⁴ Enligt Giertz blir personen införd som Guds barn och medlem i Kristi kyrka genom dopet. I Kristi kyrka finns syndernas förlåtelse och evigt liv, och dopet är ett upptagande i Jesu nya förbund:

Dopet är en motsvarighet till omskärelsen i Gamla testamentet. Genom omskärelsen upptogs man i det gamla förbundet, så att man blev en medlem Guds folk Israel. Genom dopet upptas man i det nya förbundet, som Jesus har stiftat, och blir medlem i Guds kyrka.⁶⁵

Giertz menar att alla döpta människor har fått Guds löfte om syndernas förlåtelse och evigt liv, förutsatt att de gör rätt bruk av sitt dop, alltså tror på Jesus och är hans lärjunge. För att kunna leva som lärjunge måste personen få kristen undervisning. Gud skänker syndernas

⁶⁰ Ibid., 130

⁶¹ Ibid., 128ff

⁶² Ibid., 128

⁶³ Ibid., 135

⁶⁴ Ibid., 131ff

⁶⁵ Ibid., 6

förlåtelse och evigt liv till alla som döps, men om man inte tror på och lever i sitt dop så förverkas gåvan.⁶⁶

Enligt Giertz behöver barnen döpas, eftersom de är födda med synd och måste frälsas för att kunna komma in i Guds rike. Barnen kan döpas eftersom de, i egenskap av barn, kan ta emot Guds rike på rätt sätt. Att tro är att ta emot Jesus i hjärtat, och det kan även barnen göra när de döps. Men den tron måste bli medveten för att de ska kunna bevara Jesus i sitt hjärta, och det sker genom undervisning.⁶⁷

Giertz liknar dopet vid ett arv när en fattig pojke adopteras av en rik miljonär. Liksom pojken blir arvinge till fosterpappans förmögenhet, blir människan i dopet arvinge till himmelens skatter. Pojken blir arvinge långt innan han är medveten om det, och det är samma sak vid dopet. Barnet döps och blir arvinge till himmelrikets alla skatter innan det vet om det. Arvet ligger där och väntar, och om människan lever i synd och otro blir arvet oförbrukat. Men Gud håller arvet i beredskap ifall hon skulle komma tillbaka.⁶⁸

Dopet är ett bad där människan får nytt liv, och det är Guds befallning och förbundet med Guds ord som gör att dopvattnet blir helgat. Enligt Giertz ingår den treenige Guden ett förbund med människan i dopet. Förbundet kallas döpelseförbundet och Gud lovar där "[a]tt giva oss all nåd, som den treenige Guden kan ge en syndare: barnskap, syndernas förlåtelse och evigt liv".⁶⁹ Den som döps förbinds genom döpelseförbundet att i kärlek och tro hålla sig till Gud som Fader, Son och Ande. En människa behåller sin tro genom att dagligen leva i bättring samt använda nådens medel, detta är viktigt eftersom det är genom tron som en människa kan stå kvar i döpelseförbundet. När en människa överger nattvarden, ordet och bönen och "fattar lust till världen och samtycker till synden", bryts förbundet och människan förverkar dopets nåd.⁷⁰ Men dörren till dopet står alltid öppen för omvändelse:

Dopets nåd står kvar hela livet. En döpt människa kan alltid vända tillbaka till sitt dop. Men om en döpt människa dör utan tro, blir hon dömd, och hennes dom blir strängare, därför att hon förkastat den nåd, som Gud velat skänka henne.⁷¹

⁶⁶ Ibid., 133

⁶⁷ Ibid., 6, 134

⁶⁸ Ibid., 136

⁶⁹ Ibid., 135

⁷⁰ Ibid., 137

⁷¹ Ibid., 137

Dopet hör samman med avlösningen, eftersom avlösningen upprepar dopets löfte om barnskap. Genom avlösningen kan människan återigen stiga in i döpelseförbundet.

Sammanfattningsvis kan sägas att presentationen om dopet betonar att människan ska leva i sitt dop för att vara kvar i döpelseförbundet, samtidigt som även Guds nåd betonas. Presentationen är utförlig och tilltalet är sakligt och undervisande.

3.2.1.2 Samstämmighet med bekännelseskriterierna

Dopets väsen

Giertz instämmer med bekännelseskriterierna att dopet är Guds verk och är instiftat genom dopbefallningen. Det är genom Guds ord som vattnet blir helgat och dopet är ett bad där människan får nytt liv. Giertz poängterar dock tydligare att dopet inte är beroende på den som döper, att även om det är en ovärdig människa som döper. Denna hållning är även den traditionellt kristna hållningen, där personliga kvaliteter inte påverkar sakramentens giltighet.

Dopets verkan

Enligt Giertz ger dopet frälsning, syndernas förlåtelse och evigt liv och detta återfinns även i bekännelseskriterierna. Giertz betonar även att dopet ger barnskap hos Gud, vilket inte framkommer i bekännelseskriterierna. Där talas det istället om att människan blir Guds egendom i dopet. Barnskapet återfinns dock i Romarbrevet där Paulus talar om de kristna som Guds barn och Kristi medarvingar.

Att dopet är något som människan ska leva i dagligen framkommer både hos Giertz och i bekännelseskriterierna – den gamla människan måste dagligen dödas så att den nya människan kan uppstå. Giertz menar vidare att dopets gåva förspills om den döpte inte tror på och lever i dopet och även detta återfinns i bekännelseskriterierna i den utläggning av bekännelseskriterierna som utkom 1878.

Både hos Giertz och i bekännelseskriterierna framkommer att barnen behöver döpas eftersom de är födda med synd och utan dopet kan de inte få del i frälsningen. I bekännelseskriterierna framkommer att barnet bärs fram i tanken att barnet har en tro och i förhoppningen att Gud ska förläna barnet tro, medan Giertz menar att barnet, i dopet, kan ta emot Jesus i hjärtat och att det är det som är att tro. Giertz betonar undervisningens roll för barnets möjlighet att behålla Jesus i sitt hjärta.

Giertz menar vidare att Gud ingår i ett förbund med människan i dopet, vilket gör att människan kan komma tillbaka även om hon syndar och kommer bort från Gud. Detta kan ses som en fortsättning av bekännelseskrifternas tanke om att dopet är en tröstande påminnelse om syndernas förlåtelse och evigt liv när människans samvete och synd besväras.

3.2.2 Konfirmandbok (1955) – Stig Hellsten

3.2.2.1 Presentation av dopet

Dopet är ett av kyrkans två sakrament, det andra är nattvarden. De är, enligt Hellsten, heliga handlingar som är instiftade av Kristus där människan får himmelska och osynliga gåvor genom jordiska och synliga ting: "Sakramenten förkunnar Guds ord genom en handling. Därför har de kallats 'synliga ord'".⁷² Det är genom dopbefallningen som dopet är instiftat.

Enligt Hellsten blir människan Guds barn i dopet och dopet ger "Gud till vår Fader, Jesus till vår Frälsare och den helige Ande till vår hjälpare".⁷³ Det nya barnskapet ger även, enligt författaren, delaktighet i frälsningen:

När vi föddes, blev vi barn i människosläktet och delaktiga i dess synd; när vi döptes, blev vi barn hos Gud och delaktiga i frälsningen.⁷⁴

Dopet kallas även "ett bad till ny födelse"⁷⁵, eftersom dopet, enligt Hellsten, inviger människan till ett kristet och rent liv, precis som vattnet renar från utvändigt orenhet. Dopet ger medlemskap i Kristi rike och i Kristi kyrka och det är därför som döpta kallas kristna.

Dopets gåva är "barnskap hos Gud, syndernas förlåtelse och evigt liv".⁷⁶ Gud sluter ett evigt förbund med människan i dopet och författaren citerar här Jes 43:1:

SÅ SÄGER HERREN: 'Jag har kallat dig vid ditt namn, du är min'.⁷⁷

Och Joh 15:16:

JESUS SADE: 'I haven icke utvalt mig, utan jag har utvalt eder'.⁷⁸

För att den döpte ska kunna använda dopets gåva på rätt sätt måste hon få kristen undervisning och fostran "i hemmet, i skolan, i gudstjänsten, i söndagsskolan och i

⁷² Hellsten, *Konfirmandbok*, 94

⁷³ Ibid., 95

⁷⁴ Ibid., 94

⁷⁵ Ibid., 94

⁷⁶ Ibid., 95

⁷⁷ Ibid., 95

⁷⁸ Ibid., 95

konfirmationsläsningen”.⁷⁹ Hellsten menar att undervisningen gör det svårare för ”det ondas makt” att hindra människan att använda sitt dop på rätt sätt genom att locka henne bort ifrån Gud.⁸⁰ Att ta emot dopets gåva på rätt sätt innebär, enligt Hellsten, ”att leva i tro och daglig bättring” genom att leva som Guds barn i tro på Gud. Dopets förbund bryts om människan slutar att vara Jesu lärjunge och det sker om människan ”slutar läsa Guds ord och bedja, lever världsligt och samtycker till synden”.⁸¹

Men dopet är inte förbrukat i och med människans felsteg, utan ”Gud väntar på oss och kallar oss tillbaka” eftersom ”Guds ord och löften står ändå kvar”.⁸² Om människan vänder tillbaka till Gud i tro och bättring, så återupprättas dopets förbund och människan får tillbaka de gåvor som kommer genom dopet. Hellsten använder här liknelsen om den förlorade sonen som illustration för en människa som går bort från Gud, syndar men som återvänder till Gud och blir förlåten.⁸³

Hellsten menar att Guds gåvor är tillgängliga för alla, även för små barn. Detta kommer sig av att det är Gud som tar första steget i relationen till människan och bryr sig om människan långt innan hon bryr sig om Gud:

Gud vill ge dem [gåvorna] redan vid livets början. Hans gåvor är ej beroende av mottagarens tro eller förstånd. [...] Också ett litet barn får vara barn hos Gud. Jesus har ju sagt: 'Guds rike hör sådana till'.⁸⁴

Även vuxna som ”kommit till tro på Gud och vill vara kristna” döps i Svenska kyrkan.⁸⁵ När barn döps är det framför allt föräldrarna som har ansvaret för den kristna fostran, men även faddrarna har ett stort ansvar i undervisningen, enligt Hellsten.

Avslutningsvis tar Hellsten upp nöddopet som kan ske ”när ett barn är så svagt, att man inte vågar vänta med dopet till dess prästen hinner tillkallas”. Det dopet kan utföras av var och en som är konfirmerad, både män och kvinnor och sker genom en förkortad dopordning.⁸⁶

⁷⁹ Ibid., 7

⁸⁰ Ibid., 7

⁸¹ Ibid., 95

⁸² Ibid., 96

⁸³ Ibid., 96

⁸⁴ Ibid., 96

⁸⁵ Ibid., 97

⁸⁶ Ibid., 97

Sammanfattningsvis kan sägas att presentationen av dopet betonar undervisningens roll för att människan ska kunna stanna kvar i dopet. Tillalet är sakligt och undervisande.

3.2.2.2 Samstämmighet med bekännelseskrifterna

Dopets väsen

Hellsten instämmer med bekännelseskrifterna att dopet är Guds verk och är instiftat genom dopbefallningen. Dopet presenteras även här som ett bad där människan föds på nytt.

Dopets verkan

Enligt Hellsten ger dopet syndernas förlåtelse, barnskap hos Gud och evigt liv. Syndernas förlåtelse och evigt liv återfinns i bekännelseskrifterna, som även skriver om andra gåvor. Barnskapet återfinns däremot inte det talas istället om människan som Guds egendom. Enligt Hellsten ger barnskapet delaktighet i frälsningen. Barnskapet återfinns i Romarbrevet där Paulus talar om de kristna som Guds barn och Kristi medarvingar.

Hellsten betonar att Gud ingår ett förbund med människan genom dopet. Förbundet bryts om människan går bort från Gud, men hon är alltid välkommen tillbaka. Detta kan ses som en fortsättning av bekännelseskrifternas tanke om att dopet är en tröstande påminnelse om syndernas förlåtelse och evigt liv när människans samvete och synd besvärar.

Hellsten betonar, tydligare än bekännelseskrifterna, att kristen fostran och undervisning behövs för att människan dagligen ska kunna leva i dopet.

Hos både Hellsten och i bekännelseskrifterna framkommer att dopet är öppet även för små barn. Hellsten menar att Guds gåvor är tillgängliga för alla, även för små barn och bekännelseskrifterna menar att kyrkan inte kan eller ska undanhålla någon att döpas.

3.2.3 Kom och se (1966) – Ingmar Ström

3.2.3.1 Presentation av dopet

Dopet och nattvarden är kyrkans sakrament och kallas emellanåt för "Guds synliga ord".⁸⁷ Sakramenten består, menar Ström, av yttre tecken som är sammanfogade med Kristi ord.

Ström menar att dopet, på Jesu tid, var något som fanns i olika religioner som en rening och symbolisk invigning:

⁸⁷ Ström. *Kom och se*, 119

Man tvättade bort sin ondska, eller hela sitt gamla jag, i någon helig flod eller källa. Ibland steg man ner helt och hållet i vattnet, för att liksom dränka sin gamla människa, sen steg man upp som en ny varelse.⁸⁸

Jesus döptes av Johannes Döparen i floden Jordan, men tycks inte, enligt Ström, själv ha döpt någon under sin livstid.⁸⁹ Däremot instruerades lärjungarna att döpa, och "alla som trodde på Kristus och anslöt sig till den första församlingen döptes".⁹⁰

Barnen hade tidigt tillgång till dopet eftersom "man tyckte det kändes självklart att en familj skulle höra ihop" och texten där Jesus välsignar barnen har tillämpats på dopet alltifrån äldsta tid.⁹¹ Ström skriver vidare att denna praktik inte tillämpas av baptisterna eller av Svenska kyrkans missionärer som befinner sig på missionsfälten: "Där döper man naturligtvis inte barn till icke-kristna föräldrar, eller barn som man inte tror ska få någon kristen uppfostran och kunskap".⁹² Ström menar att barndopet kan vara på väg att försvinna från Svenska kyrkan på grund av att kristendomsundervisningen försvinner från skolorna, vilket leder till att barnen får växa upp utan kristen kunskap.⁹³ Svenska kyrkans dopundervisning sker i konfirmandläsningen, men om man inte är barndöpt behöver inte lästiden avslutas med konfirmation, utan kan istället avslutas med vuxendop:

Den ordningen var den vanliga i urkyrkan, är det alltjämt i missionsländerna, och blir det kanske snart hos oss. I urkyrkan var det alltså så: om man kom till tro på Kristus lät man döpa sig.⁹⁴

Ström ställer sig frågan om vad mening med dopet är när nu många döpta aldrig ägnar dopet, kyrkan eller kristendomen någon tanke, och han svarar:

Det är ett löfte att den döpte har en plats hos Gud i Guds rike. Det är naturligtvis inget tvång. Den som inte vill, den slipper. Men Gud tar inte tillbaka sitt löfte.⁹⁵

Det löftet gavs när den som döptes var så pass liten att hon inte kunde göra något. Men det doplöftet är ändå giltigt, och även om hon sviker förtroenden och löften, blir föraktad av människor och/eller sig själv, är obegåvad eller sjuk och trött så finns ändå löftet i dopet att

⁸⁸ Ibid., 119

⁸⁹ Ibid., 119

⁹⁰ Ibid., 119

⁹¹ Ibid., 119

⁹² Ibid., 119

⁹³ Ibid., 121

⁹⁴ Ibid., 121

⁹⁵ Ibid., 121

”Gud älskar mig, Guds kärlek söker mig, jag har ett värde i Guds ögon”.⁹⁶ Dopet gör inte att Gud älskar människan, menar Ström, utan dopet är en symbol, eller ett tecken, på att det är så.⁹⁷

Sammanfattningsvis kan sägas att presentationen av dopet är historiskt inriktad och tilltalet går från sakligt och opersonligt till inbjudande och har en urskuldande ton.

3.2.3.2 Samstämmighet med bekännelseskrifterna

Dopets väsen

Ström instämmer med bekännelseskrifterna att dopet är Guds verk och att dopet är en gåva till människan från Gud.

Dopets verkan

Ström menar att barndopet är något som funnits under en lång tid, men att den ordningen kan vara på väg att försvinna från Svenska kyrkan, detta beror på att barnen inte får tillräcklig undervisning i kristendomskunskap. Men barndopet är ändå viktigt och löftet däri, att Gud älskar och söker henne, följer människan genom hela livet. Detta kan ses som en förlängning av bekännelseskrifternas tanke om att dopet är en tröstande påminnelse om syndernas förlåtelse och evigt liv när människans samvete och synd besväras.

3.2.4 Den inre revolutionen: En teologi för ungdom (1970) – David F. Olson

3.2.4.1 Presentation av dopet

Dopet är, tillsammans med nattvarden, kyrkans sakrament. Sakramenten är ”andliga gåvor genom jordiska ting”, som är Guds gåvor där Gud handlar med människan på ett påtagligt och konkret sätt. Olson menar att Guds kärlek, närvaro och förlåtelse även finns utanför sakramenten, men i sakramenten kommer de till människan på ett personligt, verkligt och levande sätt.⁹⁸

Olson menar att dopet har sin grund i dopbefallningen och handlar inte om vad människan förstår, ”utan om det som Gud lovar, och det som han vill ge människor”.⁹⁹ Därför är det inte fel att döpa barn, trots att de inte förstår vad som händer i dopet. Ingen kan någonsin ”förstå

⁹⁶ Ibid., 121

⁹⁷ Ibid., 121

⁹⁸ Olson. *Den inre revolutionen: en teologi för ungdom. Arbetsbok*, 125

⁹⁹ Ibid., 125

Guds förlåtelse och makt, men jag får ta emot dem och uppleva dem ändå.”¹⁰⁰ Det är familjen och församlingens skyldighet att undervisa de unga så att de får veta ”vad det innebär att höra till Guds rike och ta emot Hans kärlek och makt”.¹⁰¹

Människan möjlighet att bekräfta sitt dop och välja att leva med Gud i Guds rike och kyrka. Och om man inte gör det så menar Olson att människa förnekar sitt dop med sitt eget liv ”och – som Luther säger – ’förspiller dopets nåd’”¹⁰². Dopet är inte något som bara händer vid ett tillfälle för många år sedan, utan är något som människan ska leva i dagligen eftersom ”du behöver varje dag ta emot Guds förlåtelse, Hans kärlek och makt i ditt liv”.¹⁰³

Sammanfattningsvis kan sägas att presentationen av dopet betonar Guds makt och människans oförmåga att förstå den. Samtidigt betonas Guds nåd och att människan därigenom kan uppleva Guds makt. Tillalet är undervisande och sakligt.

3.2.4.2 Samstämmighet med bekännelseskriterierna

Dopets väsen

Olson instämmer med bekännelseskriterierna att dopet grundas i dopbefallningen och betonar att dopet handlar om vad Gud lovar och vill ge människan snarare än vad hon förstår.

Dopets verkan

Enligt Olson får människan ta emot Guds förlåtelse och makt i dopet. Detta förekommer även delvis i bekännelseskriterierna. Dock förekommer inte Guds makt där, istället uttrycks det att dopet ger flera andra gåvor. I dopet blir människan, enligt Olson, upptagen i Guds rike, vilket inte återfinns i bekännelseskriterierna.

Olson instämmer med bekännelseskriterierna att dopet är något som människan dagligen ska leva i, men ger det en annan innebörd. Människan behöver ta emot Guds förlåtelse och makt och kärlek varje dag och måste bekräfta dopet för att inte förspilla dopets nåd. Bekännelseskriterierna talar här om det dagliga dödandet av den gamla människan och uppståndelsen av den nya människan, samtidigt som vikten av att inte förspilla dopets nåd betonas. Detta återfinns i den korta utläggning av Luthers katekeser som utkom 1878.

¹⁰⁰ Ibid., 125

¹⁰¹ Ibid., 125

¹⁰² Ibid., 126

¹⁰³ Ibid., 126

3.2.5 *Vem ska jag tro på?* (1972) – Jan Carlquist och Henrik Ivarsson

3.2.5.1 *Presentation av dopet*

Dopet är en av tre mötesplatser där människan, enligt Carlquist och Ivarsson, kan möta Jesu Ande, "kraftig och stark", så att Jesus alltid kan vara i människan genom sin Ande.¹⁰⁴ Mötesplatserna är rörliga och kallas även för nådemedlen. Det är där som människan får ta emot Jesu nåd, alltså Jesu förlåtelse:

Mötesplatserna är dopet, bibeln (Guds ord) och den heliga nattvarden. Där får vi hjälp att minnas Jesus. Där får vi kraft att tro.¹⁰⁵

Carlquist och Ivarsson frågar sig om det finns någon mening med barndopet eftersom det kan vara svårt att komma ihåg sitt dop om man döps som barn. De menar ändå att dopet är meningsfullt. Barnet ska få vara hemma i och vara med i kyrkan ända från början, eftersom dopet ger medlemskap och medborgarskap i den kristna kyrkan. Kopplingen görs till det borgliga medborgarskapet som också är något som det lilla barnet får del av och som man senare kan förstå nyttan av. Att vara medborgare i ett land ger rättigheter och gör att man inte behöver vara utanför och en främling, och detta verkar även dopet.¹⁰⁶ Men dopet är något mer än bara medlemskap i den kristna kyrkan:

Gud ville visa att han söker kontakt med dig, bryr sig om dig, innan du börjat bry dig om honom. Han är den som älskar först och mest. Han är den som tar första steget.¹⁰⁷

Carlquist och Ivarsson menar att tanken på dopets Gud är trösterik. Att Gud har tagit första steget, möter människan och förlåter henne gör att människan vågar sig tillbaka till Gud om hon kommit långt från Gud och "sölat ned [sig] i smuts och synd".¹⁰⁸

Dörren till kyrkan är alltid öppen, och därför kan även unga, vuxna och gamla döpas. Enligt Carlquist och Ivarsson kan det kännas som att det måste kännas märkvärdigt eller obehagligt att döpas som ung eller vuxen, men det stämmer inte. Dopet sker då i enskildhet och är ett mycket enkelt och högtidligt ögonblick. Det är inte fel att döpas som ung eller vuxen:

¹⁰⁴ Carlquist och Ivarsson. *Vem ska jag tro på?: lärobok för konfirmander med arbetsbok*, L41

¹⁰⁵ *Ibid.*, L42

¹⁰⁶ *Ibid.*, L43

¹⁰⁷ *Ibid.*, L43

¹⁰⁸ *Ibid.*, L43

”Naturligtvis har det också ett stort värde att bli döpt vid en ålder, då man sedan hela livet kan komma ihåg sitt dop”.¹⁰⁹

I dopet blir människan Guds barn, och människan ska vara som ett barn inför Gud. Författarna citerar här Mark 10:15 där Jesus säger: ”Den som icke tager emot Guds rike såsom ett barn, han kommer aldrig ditin”.¹¹⁰ Men det betyder inte att man ska vara för snäll eller okritisk. Att ha barnen som förebilder innebär istället förvissningen om att man inte behöver ha några meriter för att komma inför Gud:

Till Gud får man komma utan betyg eller moraliska meriter. [...] Till Gud får man komma utan någonting. Till Gud får man komma t.o.m. med sina synder. Då tar Gud emot oss. Ger oss en plats i Guds rike *gratis* – det betyder av *nåd* = av oförtjänt godhet.¹¹¹

Det är detta löfte som, enligt Carlquist och Ivarsson, kommer till människan i dopet.

Det är föräldrarna som bestämmer om barnet ska döpas, och om ”dina barn ska döpas, ska du också ge dem någon kristen fostran”, till exempel aftonbön, söndagsskola och berättelser om Jesus.¹¹² Det är viktigt att inte tänka att man som förälder inte ska påverka barnen med religion, för då påverkas de till ett liv utan religion eftersom ”[f]öräldrar kan aldrig låta bli att påverka”.¹¹³

Sammanfattningsvis kan säga att presentationen av dopet betonar Guds nåd och att människan får komma till Gud utan meriter. Tilltalet är undervisande och uppmuntrande.

3.2.5.2 Samstämmighet med bekännelseskriterierna

Dopets väsen

Carlquist och Ivarsson talar om dopet som en mötesplats där människan får ta emot Guds nåd och förlåtelse och inte som ett sakrament som det talas om i bekännelseskriterierna.

Dopets verkan

Carlquist och Ivarsson menar att människan blir Guds barn i dopet. Detta återfinns inte i bekännelseskriterierna, utan där talas det om att människan blir Guds egendom i dopet.

¹⁰⁹ Ibid., L43

¹¹⁰ Ibid., L44

¹¹¹ Ibid., L44

¹¹² Ibid., L44

¹¹³ Ibid., L44

Carlquist och Ivarsson liknar dopet vid det borgliga medborgarskapet, som, precis som dopet, gör att människan inte behöver känna utanförskap. Denna liknelse återfinns inte i bekännelseskriterierna.

Dopet ger ett löfte om att Gud tar första steget, möter människan och förlåter henne om hon kommer bort från Gud, enligt Carlquist och Ivarsson. Människan behöver inga meriter för att närma sig Gud och tanken på dopets Gud är trösterik. Detta kan ses som en fortsättning av bekännelseskriteriernas tanke om att dopet är en tröstande påminnelse om syndernas förlåtelse och evigt liv när människans samvete och synd besväras.

Att barndopet är viktigt framkommer både hos Carlquist och Ivarsson och i bekännelseskriterierna. De menar att det är viktigt att barnet får vara hemma i och vara med i kyrkan så tidigt som möjligt. Dopet ger medlemskap och medborgarskap i den kristna kyrkan. Även bekännelseskriterierna talar om att människan blir upptagen i kristenheten genom dopet.

3.2.6 Det handlar om dig (1978) – Jan Carlquist och Leif Kristiansson

3.2.6.1 Presentation av dopet

Dopet är ett av Svenska kyrkans sakrament, det andra är nattvarden. I andra evangeliska kyrkor räknas även bikten med som ett sakrament, enligt författarna. Sakramenten kallas ibland för "Guds synliga ord", och är heliga handlingar som Jesus gett sina efterföljare. Det som krävs för att något ska vara ett sakrament är, enligt Carlquist och Kristiansson, att Jesus har instiftat det, att det använder något jordiskt samt att det ger en osynlig gåva. Det jordiska i dopet är vattnet och den osynliga gåvan är barnskap hos Gud.¹¹⁴

Enligt Carlquist och Kristiansson så krävs det inte att man är vuxen, inte heller att man har uppnått en viss mognad eller att man har någon form av religiöst intresse, för att få ha med Gud att göra, trots att man skulle kunna tro det.¹¹⁵ Men då skulle man inte kunna döpa barn, eftersom:

De har ingen mognad. Och ett barn som bara är några månader gammalt vet ingenting om Gud. Ett litet barn har inte heller tagit ställning för eller emot Gud.¹¹⁶

¹¹⁴ Carlquist och Kristiansson. *Det handlar om dig: ett konfirmandläromedel*, 132

¹¹⁵ *Ibid.*, 62

¹¹⁶ *Ibid.*, 62

Men dopet är en gåva från Gud, och därför kan även små barn döpas, eftersom även de har rätt till den gåvan. Domet ger medlemskap i den kristna kyrkan, i Guds församling, och eftersom den som döps blir Guds barn är det även ett tecken på att det är Gud som tar första steget i relationen med människan, innan människan ens börjat bry sig om Gud. Enligt Carlquist och Kristiansson visar Gud sin kärlek till människan i dopet. Det finns en tröst i att veta att det är Gud som tar det första steget, eftersom det då är möjligt att komma tillbaka "om man skulle komma bort från honom. Man är alltid välkommen tillbaka".¹¹⁷

I barndopet visar Gud att han bryr sig om det lilla barnet innan det börjat bry sig om honom. Gud tar första steget. Därför är dopet ett bevis på att man får tillhöra Gud innan man ens kan be eller vet något om kristendomen. Det krävs ingen examen i troslära innan Gud vill bry sig om en människa.¹¹⁸

Vidare menar Carlquist och Kristiansson att dopets gåva kan tas emot när människan är barn eller vuxen. Till dopet hör undervisning i kristen tro och för barnet är "föräldrarna, faddrarna och församlingen" som är ansvariga för den kristna fostran och barnet har rätt att vara med i kyrkan redan från tidig ålder. För den unga eller vuxne krävs undervisning innan dopet.¹¹⁹

Enligt Carlquist och Kristiansson ger dopet en gudsbild av Gud som "den slösande kärlekens Gud", eftersom Gud trots att Gud inte har några "garantier för att vi kommer leva efter hans vilja" ändå "vill ha oss till sina barn".¹²⁰

Sammanfattningsvis kan sägas att presentationen betonar en gudsbild där Gud slösar med kärlek och den gudsbilden gör att människan vågar sig tillbaka. Tilltalet är uppmuntrande och tröstande.

3.2.6.2 Samstämmighet med bekännelseskrifterna

Dopets väsen

Carlquist och Kristiansson instämmer med bekännelseskrifterna om att dopet är grundat i dopbefallningen och är en gåva från Gud.

¹¹⁷ Ibid., 62

¹¹⁸ Ibid., 81

¹¹⁹ Ibid., 81

¹²⁰ Ibid., 62

Dopets verkan

Dopet ger, enligt Carlquist och Kristiansson, barnskap hos Gud och medlemskap i kyrkan – i Guds församling. Detta återfinns delvis i bekännelseskrifterna där dopets betydelse bland annat ligger i att människan blir upptagen i kristenheten. Bekännelseskrifterna tar dock inte upp barnskapet utan talar istället om den döpte som Guds egendom. Barnskapet återfinns dock i Romarbrevet där Paulus talar om de kristna som Guds barn och Kristi medarvingar.

Både Carlquist och Kristiansson och bekännelseskrifterna talar om att barndopet är möjligt på grund av att barnen inte ska hållas utanför dopet som är Guds gåva. I bekännelseskrifterna framkommer att kyrkan inte ska undanhålla någon dopet.

Carlquist och Kristiansson menar att barndopet tydligt visar att det är Gud som tar första steget i relationen till människan och att det är en tröstande tanke som ger människan möjlighet att komma tillbaka. Detta kan ses som en fortsättning på bekännelseskrifternas tanke om att dopet är en tröstande påminnelse om att Gud lovat syndernas förlåtelse och evigt liv.

Carlquist och Kristiansson betonar även undervisningens roll för utvecklingen av en människas tro, något som bekännelseskrifterna inte uttryckligen skriver något om i samband med dopet.

3.2.7 *Med Jesus genom livet* (1983) – Sven-Arne Svenungsson

3.2.7.1 *Presentation av dopet*

Dopet och nattvarden är kyrkans sakrament och enligt Svenungsson får människan i dopet nytt liv, tillgång till Kristi kyrka och infogas i Kristi gemenskap. Själva ordet "dop" är ett bibliskt ord, och dopet gäller bara människan – "att döpa fartyg o.s.v. är en förfälskning av ordet döpa".¹²¹

Det är Gud som handlar i dopet, enligt Svenungsson. Gud ger en gåva som människan inte kan skaffa själv: "Gud tar emot oss på detta sätt, långt innan vi kan ta emot honom".¹²² Dopet kan liknas vid en "riktigt fin present som ligger inslagen i ett vackert papper" och det paketet måste öppnas för att gåvan ska komma till nytta och glädje.¹²³

¹²¹ Svenungsson. *Med Jesus genom livet: konfirmandbok*, 87

¹²² *Ibid.*, 87

¹²³ *Ibid.*, 87

I dopet fick vi allt som vi behövde för att leva som kristna. Då behöver vi också öppna oss för dopets rikedom, livet med Jesus.¹²⁴

Dopet är inte en engångshändelse, utan något som fortgår – ”inte en punkt utan en linje”, dopets gåva är en inbjudan att gå genom livet med Jesus, enligt Svenungsson, och ”förlåtelsens nya liv” som gavs i dopet kan hämtas på nytt varje dag.¹²⁵

Det är viktigt att så tidigt som möjligt komma in i Guds familj och Guds rike och barnen står inte utanför, utan är istället en förebild för de som vill komma in i Guds rike. Svenungsson leder seden att döpa barn ända tillbaka till kyrkofäderna: ”En av de gamla kyrkofäderna talar om för oss: ’Kyrkan har av apostlarna mottagit seden att döpa små barn’”.¹²⁶

Dopet är något mer än en vacker händelse, för det händer något med den som döps: ”Vi dör och uppstår! Vi förs från död till liv”.¹²⁷

Enligt Svenungsson är det på grund av att människan föds med arvsynd som hon måste räddas, och därför har Jesus dött för människans synder och uppstått så att människan kan leva. Dopets nya liv präglas av kärlek och förlåtelse:

Genom dopet får vi alltså del i Jesu död och uppståndelse. I dopet inlemmas vi i honom och får ta emot hans förlåtelse, kärlek och seger. Vi blir inneslutna och förenade med Jesus, Gud står sedan fast vid sitt löfte hela vårt liv.¹²⁸

Det Gud lovar i dopet är, enligt Svenungsson, att ”alltid vara vår Fader som älskar oss[,] vår Frälsare som förlåter oss [och] vår Hjälpare som hjälper oss”.¹²⁹

I dopet får människan den helige Ande vilket innebär hjälp att få vara Guds barn och vandra med Jesus genom livet. Gud har en plan för människans liv, enligt Svenungsson, och hon kan inte leva sitt liv på egen hand, utan hon behöver Jesus vid sin sida genom hela livet:

Att ta vara på vårt dop – att leva i vårt dop är därför vår räddning. Den helige Ande vill ställa upp för oss och ge oss det vi behöver för att orka leva som kristna. Den helige Ande kan ge oss en glädje som föder lovsång, en förlåtelse som bär oss, ett hopp inför framtiden.¹³⁰

¹²⁴ Ibid., 87

¹²⁵ Ibid., 87

¹²⁶ Ibid., 87

¹²⁷ Ibid., 89

¹²⁸ Ibid., 89

¹²⁹ Ibid., 89

¹³⁰ Ibid., 91

Människan kan komma bort från Gud, men Gud kommer aldrig bort och därför kan människan komma tillbaka och Jesus berättar hur det går till i liknelsen om den förlorade sonen som är "en berättelse om Guds kärlek och längtan efter oss".¹³¹

Sammanfattningsvis kan sägas att presentationen av dopet betonar att dopet innebär ett liv med Jesus. Tillalet är uppfordrande och uppmuntrande och tonen i presentationen uppfattas som att det är angeläget för författaren att konfirmanden väljer att gå genom livet med Jesus.

3.2.7.2 Samstämmighet med bekännelseskriterierna

Dopets väsen

Svenungsson instämmer med bekännelseskriterierna att dopet är grundat i dopbefallningen, det är Gud som handlar i dopet och genom dopet föds människan på nytt. Dopet är en gåva som människan inte kan skaffa själv, enligt Svenungsson.

Dopets verkan

Enligt Svenungsson dör och uppstår människan i dopet och det ger ett nytt liv, tillgång till Kristi kyrka, den helige Ande och medlemskap i Kristi gemenskap. Detta återfinns även i bekännelseskriterierna som även nämner fler gåvor. Dopet ger även barnskap hos Gud, vilket inte återfinns i bekännelseskriterierna. Där talas istället om människan som Guds egendom. Barnskapet återfinns dock i Romarbrevet där Paulus talar om de kristna som Guds barn och Kristi medarvingar.

Svenungsson menar att det är viktigt att barnen döps så tidigt som möjligt så att det kan komma in i Guds rike och familj eftersom barnen inte står utanför, utan är förebilder i tron. Människan föds med arvsynd, och det är det som gör att hon behöver räddas genom dopet. Detta framkommer även i bekännelseskriterierna.

Svenungsson och bekännelseskriterierna är överens om att dopet inte är en engångshändelse, utan något som ska levas i dagligen. Enligt Svenungsson är dopet en inbjudan att gå genom livet med Jesus och dagligen få ta emot det nya liv som ges genom förlåtelsen. Dopets nya liv präglas av kärlek och förlåtelse. Bekännelseskriterierna talar istället om att den gamla människan dagligen måste dödas så att den nya människan kan uppstå. Båda betonar den helige Andes betydelse för det dagliga livet i dopet.

¹³¹ Ibid., 91

Människan kan komma bort från Gud, men Gud kan aldrig komma bort, och därför kan människan, enligt Svenungsson alltid komma tillbaka till Gud. Detta kan ses som en fortsättning på tanken om dopet som en tröstande påminnelse om syndernas förlåtelse och evigt liv som bekännelseskrifterna talar om.

3.2.8 *Vår allraheligaste tro* (1984) – Gunnar Rosendal

3.2.8.1 *Presentation av dopet*

Sakramenten är nådegåvor från Gud, skänkta genom timliga medel och förbundna med Guds ord. Jesus har instiftat dopet, bikten och nattvarden, men även konfirmationen, äktenskapet, prästvigningen och sista smörjelsen kan räknas med, enligt Rosendal: "Vi kan antingen räkna de tre av Kristus instiftade och kalla de andra sakramental handlingar, eller med alla sju".¹³² Rosendal kopplar här samman sin sakramentssyn till den katolska och de ortodoxa kyrkornas lära om de sju sakramenten.

Dopet är inte bara vanligt vatten, enligt Rosendal, utan ett vatten som är "förordnat genom Guds bud och förbundet med Guds Ord".¹³³ Dopets nådegåva är "barnskap hos Gud eller den nya människan".¹³⁴ Dopet är instiftat genom dopbefallningen och det är vattnet som är det timliga medlet. Den som döps blir en ny människa genom att hon föds på nytt och blir Guds barn. Hon får även del av det som dopet ger:

Dopet verkar syndernas förlåtelse, frälsar från döden och Djävulen och giver evig salighet åt dem, som tror, det Guds Ord innehåller.¹³⁵

Dopet ger, enligt Rosendal, människan möjlighet att dagligen kväva och döda den gamla människan genom ånger och bättring. På det sättet uppstår och framkommer en ny människa som för evigt ska leva inför Gud i rättfärdighet och helighet.¹³⁶

Människan får Gud Fader som fader, Jesus Kristus som bror, den heliga Kyrkan som moder och föds in i änglarnas och helgonens släkt, och barnen ska döpas så tidigt som möjligt för att, enligt Rosendal, få tillgång till dopets förmåner och få Gud till sin Fader. Barnet kan inte förstå dopet, men Gud gör barnet till sitt barn och ger det ett anlag för tro som kan utvecklas.¹³⁷

¹³² Rosendal. *Vår allraheligaste tro: en liten katekes*, 69

¹³³ *Ibid.*, 70

¹³⁴ *Ibid.*, 70

¹³⁵ *Ibid.*, 70

¹³⁶ *Ibid.*, 71

¹³⁷ *Ibid.*, 71f.

Det går att döpas även som vuxen om man inte döpts som barn och det är det vanliga på missionsfälten.¹³⁸ Men man kan inte döpas flera gånger, eftersom ”Kyrkan har alltid förkastat omdopet”.¹³⁹

Sammanfattningsvis kan sägas att presentationen av dopet betonar att människan blir en del av Guds familj genom dopet. Tilltalet är sakligt och undervisande.

3.2.8.2 Samstämmighet med bekännelseskrifterna

Dopets väsen

Rosendal instämmer med bekännelseskrifterna att dopet är grundat i dopbefallningen och sker med vatten som är helgat genom Guds ord.

Dopets verkan

Enligt Rosendal ger dopet syndernas förlåtelse, ger evig salighet åt dem som tror på Guds ord och frälser från djävulen och döden. Dessa gåvor återfinns i bekännelseskrifterna. Utöver dessa gåvor menar Rosendal även att människan föds på nytt och blir Guds barn i dopet. Pånyttfödelsen återfinns i bekännelseskrifterna, men barnskap hos Gud finns inte. Det talas istället om människan som Guds egendom. Dock återfinns barnskapet i Romarbrevet där Paulus talar om de kristna som Guds barn och Kristi medarvingar.

Dopet ger, både enligt Rosendal och bekännelseskrifterna, möjlighet att kväva och döda den gamla människan så att den nya kan uppstå. Rosendal menar vidare att den nya människan ska leva för evigt i rättfärdighet och helighet.

Enligt Rosendal ska barnen döpas så tidigt som möjligt så att de får tillgång till dopets förmåner och får Gud till Fader och det stämmer överens med bekännelseskrifterna som menar att barnet behöver upptas i Guds nåd genom att bäras fram till Gud. Enligt bekännelseskrifterna bärs barnet fram i tron att barnet har en tro och en förhoppning att Gud ska förläna det tro medan Rosendal menar att barnet inte kan förstå dopet men att Gud gör barnet till sitt barn och ger det ett anlag för tro som kan utvecklas.

¹³⁸ Ibid., 72

¹³⁹ Ibid., 72

3.2.9 *Kristen!* (1996) – Stig Eklund och Martin Lönnebo

3.2.9.1 *Presentation av dopet*

Sakramenten är heliga handlingar med djup innebörd, i dopet tas den som döps upp i Guds rike. Det synliga tecknet i dopet är vattnet och ”det osynliga är att dörren har öppnats till Guds rike och Guds stora familj”.¹⁴⁰ Dopet är grundat i dopbefallningen.

Eklund och Lönnebo liknar dopet vid en dörr som den som döps går in genom till alla andra kristna. Dopet ger medlemskap i Guds stora familj och liknas med medborgarskapet. I dopet blir den som döps kristnad. Precis som medborgarskapet ger samhörighet med alla andra medborgare i ett land, både i nutid och dåtid, ger dopet samhörighet med alla kristna på jorden som döpts genom århundradena. Det är viktigt att komma ihåg detta:

Under hela livet är det viktigt att komma ihåg, att man är döpt. Hur det än blir för dig, så tillhör du Guds familj.¹⁴¹

Eklund och Lönnebo skriver att förr i tiden doppades hela barnet ner i vattnet i dopfunten för att efterlikna dopet som det skedde i sjöar och floder. Avsnittet har en genomgång av hur dopet kunde gå till på medeltiden. Barnet kläddes av, doppades tre gånger, torkades och fick nya vita kläder. Ett ljus tändes och det ströddes salt på barnets tunga. Dopet var en symbolhandling att något nytt började genom det:

Det nya kom genom neddoppandet. Man överlämnade i dopet barnet till Gud med bön om att barnet i framtiden skulle kunna stå emot allt ont.¹⁴²

Dopet idag är en förenkling av det medeltida dopet. Nu finns det en dopskål i dopfunten istället men ljuset och dopklänningen finns kvar. Seden med faddrar, eller gudföräldrar, finns också kvar sedan medeltiden, och deras uppgift är ”bl a att be för barnet och hjälpa till med barnets kristna fostran”.¹⁴³

Löftet i dopet är fantastiskt, menar Eklund och Lönnebo. Löftet är Jesu ord: ”Och jag är med dig alla dagar intill tidens ände”.¹⁴⁴ Även om den döpte känner sig ensam så innebär löftet i

¹⁴⁰ Eklund och Lönnebo. *Kristen!*, 171

¹⁴¹ *Ibid.*, 169

¹⁴² *Ibid.*, 170

¹⁴³ *Ibid.*, 170

¹⁴⁴ *Ibid.*, 171

dopet att den döpte aldrig är det, utan Kristus är alltid med i den döptes hjärta. Dopet är ingen namngivning, utan namnet nämns för att ”bekräfta att du är du”.¹⁴⁵

Dopet är Guds gåva till människan, enligt Eklund och Lönnebo, och därför vore det orimligt att anklaga någon för att den inte blivit döpt som barn eller för att någon är fostrad i en annan religion än kristendomen:

För alla barn gäller Kristi ord:

– Guds rike tillhör sådana som de. (Jesus syftar här på barnen, Mark 10:14).¹⁴⁶

Sammanfattningsvis kan sägas att presentationen betonar dopet som vägen in i kyrkan samt den medeltida dopritualen och hur dagens dop relaterar till det. Tilltalet är informativt och återhållsamt uppmuntrande.

3.2.9.2 Samstämmighet med bekännelseskriterierna

Dopets väsen

Eklund och Lönnebo instämmer med bekännelseskriterierna om att dopet är grundat i dopbefallningen och att det är Guds gåva till människan.

Dopets verkan

Enligt Eklund och Lönnebo tas den som döps upp i Guds rike och blir en del av Guds familj, och löftet i dopet är att Jesus lovar att alltid vara med den döpte, och det kan vara gott att komma ihåg om man känner sig ensam. I bekännelseskriterierna framkommer att den som döps blir Guds egendom, men inte att den som döps blir en del av Guds familj. Betoningen av löftet kan ses som en förlängning av det bekännelseskriterierna skriver om att dopet är en tröstande påminnelse om syndernas förlåtelse och evigt liv.

Eklund och Lönnebo liknar dopet vid en dörr in till kyrkan samt vid medborgarskapet i ett land. Dessa bilder återfinns inte i bekännelseskriterierna.

Barnen har en speciell plats i Guds rike enligt Eklund och Lönnebo, och det återfinns även i bekännelseskriterierna.

¹⁴⁵ Ibid., 171

¹⁴⁶ Ibid., 171

3.2.10 *Con Dios* (2007) – Johan Reftel och Kristina Reftel

3.2.10.1 *Presentation av dopet*

Sakramenten är handlingar där Gud verkar. Dopet och nattvarden är sakramenten i Svenska kyrkan, enligt Reftel och Reftel. Bikten räknas med som sakrament i andra evangeliska kyrkor.¹⁴⁷

Reftel och Reftel jämför dopet med medborgarskapet i ett land. Det är något som en människa inte kan ta ställning till när hon föds, utan det sker automatiskt och garanterar medborgerliga rättigheter. Dopet ger medborgarskap i Guds rike. Hemlandet är i en helt annan dimension och medborgarskapet ger rättigheter (men inga skyldigheter), både som medborgare och som Guds barn.¹⁴⁸

Reftel och Reftel tar sin utgångspunkt i Johannes döparens dop av Jesus. Gud kallar där Jesus för sin älskade, utvalde son, och när Jesus ska lämna jorden säger han åt lärjungarna att "de skulle fortsätta föra människor till tro och döpa dem".¹⁴⁹ Budskapet som Jesus fick vid sitt dop, får även den som döps idag: "Du är älskad och du är utvald".¹⁵⁰ Den som döps är viktig för Gud och Reftel och Reftel menar att Gud både gläds med personen och finns vid dess sida vid svåra stunder. Den som döps behövs i Guds rike och är utvald – "Gud har en tanke med dig och ditt liv"¹⁵¹. Dopet sker bara en gång, och de löften som ingår i dopet kan inte tas tillbaka:

Det Gud ger i dopet kan ingen ta ifrån dig. Gud kan inte ångra det. Ingenting du själv gör kan förändra det. Och ingenting någon annan gör kan förminska det. Dopets gåva gäller för evigt: du är älskad och du är utvald av Gud.¹⁵²

Dopet är som ett kvitto på att Gud och människan hör ihop. Det beror inte på vad människan gör eller är, utan på att Gud älskar.¹⁵³ Dopet beror av nåd och är, enligt författarna, en stark symbolhandling och ritual på grund av att det betonar Guds kärlek till människan och påminner om att man är älskad precis som man är:

¹⁴⁷ Reftel och Reftel. *Con Dios*, 189

¹⁴⁸ *Ibid.*, 111

¹⁴⁹ *Ibid.*, 112

¹⁵⁰ *Ibid.*, 112

¹⁵¹ *Ibid.*, 112

¹⁵² *Ibid.*, 112

¹⁵³ *Ibid.*, 114

Dopet får vara en påminnelse om varje gång du känner att du inte är bra nog, att du inte räcker till. Gud – universums skapare – har godkänt dig och sagt ja till dig!¹⁵⁴

Ett sätt att påminnas som dopet är att fira dopdagen, och Reftel och Reftel ger exempel på hur det kan gå till. Men kan fira genom att tända dopljuset och ordna en andakt, ringa sin fadder, besöka dopkyrkan eller ordna en dopfest.¹⁵⁵

Dopet är Guds välkomsthälsning till människan, där Gud säger ”ja” till människan, välkomnar henne till sitt rike och säger att hon är Guds barn och att Gud älskar henne. Den osynliga gåvan i dopet är, enligt Reftel och Reftel, den heliga Anden. Den gåvan måste tas emot för att den ska bli ens egen. Att säga ”ja” till Gud är att samtidigt säga ”ja” till att ständigt ha den heliga Anden som Hjälpare. Möjligheten att säga ”ja” till Gud sker i konfirmationen, och är ett ställningstagande att vilja ha Gud med sig i livet.¹⁵⁶

Dopet är, enligt Reftel och Reftel, även ett bevis på Guds kärlek och en påminnelse om att den döpte tillhör Gud och att Gud alltid är närvarande. Det kan vara gott att tänka på sitt dop och påminna sig om att man är Guds barn, för dopets budskap sammanfattas i att personen döps i Faderns, Sonen och den heliga Andens namn:

Du döptes i Faderns, Sonens och den heliga andens namn. Det är en bra sammanfattning: Fadern älskar dig, Jesus frälser (räddar) dig och den heliga anden hjälper dig.¹⁵⁷

Gud bryr sig inte bara om de som döps som barn, utan Gud har älskat långt innan människan föds, och erbjuder dopets gåva till alla och därför är det aldrig för sent att ta emot den gåvan.¹⁵⁸

Sammanfattningsvis kan sägas att presentationen av dopet betonar att människan är älskad av Gud och tilltalet är inkluderande och överslätande.

¹⁵⁴ Ibid., 114

¹⁵⁵ Ibid., 115

¹⁵⁶ Ibid., 116

¹⁵⁷ Ibid., 116

¹⁵⁸ Ibid., 117

3.2.10.2 Samstämmighet med bekännelseskriterierna

Dopets väsen

Reftel och Reftel instämmer med bekännelseskriterierna att dopet är grundat i dopbefallningen och att det beror av nåd.

Dopets verkan

Enligt Reftel och Reftel får människan den heliga Anden i dopet, detta återfinns även i bekännelseskriterierna, även om bekännelseskriterierna beskriver fler gåvor. Vidare menar Reftel och Reftel att människan, genom dopet, blir Guds barn och medborgare i Guds rike. Dessa bilder återfinns inte i bekännelseskriterierna. Dopets gåva måste tas emot av den som döps och då får människan den heliga anden som ständig Hjälpare.

Reftel och Reftel menar att dopets löften är eviga och kan inte tas tillbaka av Gud och det kan vara gott att tänka på dopet och att man är Guds barn och tillhör Gud. Detta skulle möjligen kunna ses som en fortsättning av bekännelseskriteriernas tanke om att dopet kan ses som en tröstande påminnelse om syndernas förlåtelse och evigt liv. Tanken om att bli Guds egendom återfinns i bekännelseskriterierna.

4 Sammanfattning med avslutande reflektion

I uppsatsen har Svenska kyrkans bekännelseskriter samt tio konfirmandböcker undersökts med syftet att, med utgångspunkt i Svenska kyrkans bekännelseskriter, undersöka hur material som under modern tid varit och är vanligt förekommande i Svenska kyrkans konfirmandarbete presenterar dopet, dvs. vad som sägs och hur det sägs, samt om och i så fall hur detta material återspeglar bekännelseskriterernas presentation av dopet.

Resultatet av uppsatsens undersökning sammanfattas nedan utifrån dess frågeställningar:

1. Hur presenteras dopet i Svenska kyrkans bekännelseskriter?

I *Svenska kyrkans bekännelseskriter* presenteras dopet utifrån dess väsen och verkan. Presentationen är saklig och tilltalet är undervisande och förklarande. Dopet är Guds verk och är nödvändigt för saligheten. Dopets uppgift, kraft, ändamål och frukt är att saliggöra. Dopvattnet är Guds vatten eftersom Gud själv välsignar det och människan föds på nytt genom dopet och blir Guds egendom. Dopet är en konkret grund att stå på när tron sviker och är en tröstande påminnelse om att Gud har lovat syndernas förlåtelse och evigt liv. Dopets betydelse ligger i att människan genom det blir upptagen i kristenheten och att hon dagligen kan döda den gamla människan så att den nya kan uppstå. I dopet får människan syndernas förlåtelse, frälsning från djävulen och döden, Guds nåd, Kristus i sin fullhet samt den helige Ande med alla sina gåvor. Dopet ger även evig salighet till de som tror på Guds ord. I dopet bärs barnet fram till Gud i tanken att det har en tro och i förhoppningen att Gud ska förläna barnet tro, detta för att barnet ska upptas i Guds nåd. Frälsningen är öppen för alla och därför ska även dopet vara det. Dopets giltighet beror inte på om den som döps tror eller inte, men gåvorna kan inte åtnjutas utan tro. Arvsyndens skuld utplånas i dopet, men synden finns kvar, och det är med den helige Andes hjälp som människan kan kämpa mot syndens begär. Det är även genom den helige Ande som den döpte dagligen kan leva i sitt dop.

2. Hur presenteras dopet i konfirmandmaterialet?

Presentationen av dopet i *Grunden* av Bo Giertz är utförlig och betonar att människan ska vara leva i sitt dop för att vara kvar i döpelseförbundet, samtidigt som Guds nåd betonas. Tilltalet

är sakligt och undervisande. Människan får nytt liv genom dopets bad och dopet ger frälsning, syndernas förlåtelse och evigt liv genom att det ger barnskap hos Gud samt tillträde till kyrkan. Barnet kan döpas eftersom även de kan tro, alltså ta emot Jesus i hjärtat. Den tron måste dock bli medveten, och det sker genom undervisning. Dopet är Guds verk men om man inte dagligen lever i dopet så förverkas gåvan av syndernas förlåtelse och evigt liv. Dörren till dopet står dock alltid öppen och människan kan därför vända om till sitt dop och till Gud.

Presentationen av dopet i *Konfirmandbok* av Stig Hellsten betonar undervisningens roll för att människan ska kunna stanna kvar i dopet. Tilltalet är sakligt, undervisande och relativt opersonligt. I dopet blir människan Guds barn och får delaktighet i frälsningen. Dopet inviger människan till ett kristet och rent liv och är därför ett bad där människan föds på nytt. Dess gåvor är syndernas förlåtelse, barnskap hos Gud samt evigt liv, och Gud sluter ett förbund med människan genom dopet. Gåvorna kan dock inte tas emot utan undervisning, och undervisningen gör det även svårare för det onda att locka människan från Gud. Förbundet bryts om människan slutar att vara Jesu lärjunge, men dopets är inte förbrukat i och med det. Om människan vänder tillbaka så återupprättas förbundet och hon får del av gåvorna igen. Dopet visar att Gud tar första steget i relationen med människan, och därför kan även små barn döpas.

Presentationen av dopet i *Kom och se* av Ingmar Ström är historiskt inriktad. Tilltalet går från sakligt och opersonligt till inbjudande och har en urskuldande ton. Dopet fanns redan på Jesu tid i olika religioner och var en rening och symbolisk invigning. Barndopet har funnits länge, men kan vara på väg bort. Detta på grund av att barnen inte får tillräcklig undervisning. Löftet i dopet är att det finns en plats i Guds rike för den döpte, som den döpte kan tacka ja eller nej till. Doplöftet, att Gud älskar och söker människan och följer henne genom livet, finns alltid kvar. Dopet är en symbol, eller ett tecken, på Guds kärlek till människan.

Presentationen av dopet i *Den inre revolutionen* av David F. Olson betonar Guds makt och människans oförmåga att förstå den. Samtidigt betonas Guds nåd och att människan därigenom kan uppleva Guds makt. Det gäller även små barn. Tilltalet är undervisande och sakligt. Ingen kan någonsin förstå Guds makt och förlåtelse, men människan kan ta emot och uppleva dem i dopet. Människan kan välja att leva med Gud i Guds rike och kyrka, och om man inte gör det så förspills den nåd som dopet ger. Dopet är något som människan ska leva i dagligen och på så sätt ta emot Guds kärlek, förlåtelse och makt.

Presentationen av dopet i *Vem ska jag tro på?* av Jan Carlquist och Henrik Ivarsson betonar Guds nåd och att människan får komma till Gud utan meriter. Tilltalet är undervisande och uppmuntrande. I dopet blir människan Guds barn och hon behöver inga meriter för att närma sig Gud. Dopet ger medlemskap och medborgarskap i den kristna kyrkan, och det är viktigt att barnen får vara hemma i och vara med i kyrkan från början. Kopplingen görs till det borgliga medborgarskapet, som precis som dopet, motverkar utanförskap. Tanken på dopets Gud är trösterik, eftersom dopet visar att det är Gud som tagit första steget i relationen med människan. Det gör att människan vågar sig tillbaka och blir då förlåten.

Presentationen av dopet i *Det handlar om dig* av Jan Carlquist och Leif Kristiansson betonar en gudsbild av Gud som slösande av kärlek och att denna gudsbild gör att människan vågar sig tillbaka till Gud. Tilltalet är uppmuntrande och tröstande. Dopet är en gåva från Gud och även små barn har rätt till den gåvan, det ger medlemskap i den kristna kyrkan och barnskap hos Gud. Dopet visar att det är Gud som tar första steget i relationen med människan och det gör att hon vågar sig tillbaka till Gud, och att Gud tar första steget visar på att Gud slösar med sin kärlek till människan.

Presentationen av dopet i *Med Jesus genom livet* av Sven-Arne Svenungsson betonar att dopet innebär ett liv med Jesus. Tilltalet är uppfordrande och uppmuntrande och tonen i presentationen uppfattas som att det är angeläget för författaren att konfirmanden väljer att gå genom livet med Jesus. I dopet får människan nytt liv, tillgång till Kristi kyrka och infogas i Kristi gemenskap. Dopet är en gåva från Gud som människan inte kan skaffa själv och som måste tas emot och öppnas för att komma till nytta och glädje. Dopet är något som fortgår och är en inbjudan att gå genom livet med Jesus. Genom dopet föds människan på nytt och får den helige Ande som hjälpare och människan kan alltid komma tillbaka till Gud.

Presentationen av dopet i *Vår allraheligaste tro* av Gunnar Rosendal betonar att människan blir en del av Guds familj genom dopet. Tilltalet är sakligt och undervisande. Dopet är Guds verk och genom dopet föds människan på nytt och blir Guds barn. Dopet ger syndernas förlåtelse, frälser från döden och djävulen och ger evig salighet till de som tror på Guds ord. Dopet gör det möjligt att dagligen döda den gamla människan så att den nya kan uppstå. Människan blir en del av Guds familj och det är viktigt att även barnen blir en del av den familjen så tidigt som möjligt. Gud ger barnen ett anlag för tro som sedan kan utvecklas.

Presentationen av dopet i *Kristen!* av Stig Eklund och Martin Lönnebo betonar dopet som vägen in i kyrkan samt den medeltida dopritualen och hur dagens dop relaterar till den. Tilltalet är informativt och återhållsamt uppmuntrande. Dopet liknas vid en dörr in till Guds familj och den som döps blir kristnad och dopet liknas även vid medborgarskapet som, liksom dopet, ger samhörighet. Dopet idag är en förenkling av det medeltida dopet. Dopet är Guds gåva till människan och löftet att Jesus lovar att alltid vara med den döpte är fantastiskt.

Presentationen av dopet i *Con Dios* av Johan Reftel och Kristina Reftel betonar att människan är älskad av Gud. Tilltalet är inkluderande och överslätande. I dopet säger Gud att människan är älskad och utvald och dopet är Guds välkomsthälsning till människan. Dopet beror av nåd och gåvan är den heliga anden, och den gåvan måste tas emot för att bli ens egen. Det är även en påminnelse om att Gud alltid är närvarande och att den döpte tillhör Gud och är Guds barn.

3. Finns det en samstämmighet mellan Svenska kyrkans bekännelseskrifter och konfirmandmaterialet gällande presentationerna, och hur ser det i så fall ut?

Det finns samstämmighet med bekännelseskrifterna i alla böcker, men det är delvis olika saker som stämmer samman och även graden av samstämmighet skiljer sig – vissa samstämmer mer än andra. Skillnaden i samstämmigheten kan delvis bero på att böckerna är skrivna i olika tider men kan också delvis bero på att de är skrivna utifrån olika traditioner och pedagogiska riktningar. Här presenteras samstämmigheten utifrån ett antal teman som återkommit i undersökningen. En uppställning av detta, förutom om dopets verkan, finns i bilagan.

Dopets väsen

Dopet beskrivs som ett sakrament och som Guds verk i alla böcker förutom hos Carlquist och Ivarsson där det istället beskrivs som en mötesplats mellan Gud och människan.

Dopets verkan

Dopets gåvor skiljer sig i konfirmandböckerna. Alla har någon eller några som även återfinns i bekännelseskrifterna, men beskrivningen är mer omfattande i de tidigare böckerna. Dessa har även större samstämmighet med bekännelseskrifterna.

En gåva som återkommer i konfirmandböckerna men som inte återfinns i bekännelseskrifterna är barnskapet hos Gud. Barnskapet hos Gud återfinns dock hos Paulus som i Romarbrevet talar om de kristna som Guds barn och Kristi medarvingar. Förändringen från bekännelseskrifternas tanke om att människan blir Guds egendom i dopet till konfirmandböckernas tanke om att människan blir Guds barn i dopet kan hänga samman med en förändrad syn på barnen som skett under historiens gång. Det är en koppling som enligt mig låter rimlig men som är inte är underbyggd i den är uppsatsen, och innefattas inte heller av uppsatsens syfte. Det är dock något som skulle vara intressant att undersöka vidare.

Dopet och Guds rike

Att dopet ger en plats i Guds rike återfinns i flertalet av konfirmandböckerna och detta återfinns inte uttryckligen i bekännelseskrifterna. I Nya testamentet talas det dock återkommande om Guds rike, exempelvis i stycket om Jesus och barnen, där de visas på av Jesus som förebilder i tro för den som vill komma in i Guds rike.

Liknelsen av dopet med det borgliga medborgarskapet återfinns inte i bekännelseskrifterna, men återkommer i de senare, konfirmandcentrerade böckerna. Medborgarskapet betonas då som något positivt som ger rättigheter men inga skyldigheter och det går här att se en koppling till det mer inkluderande och överslätande tilltalet i de senare böckerna. Betoningen har flyttats från att dopet ger konsekvenser för det dagliga livet till att dopet är en välkomsthälsning.

Dopet och frälsningen

Bekännelseskrifternas tanke om att dopet har betydelse för frälsningen återfinns i de första böckerna men försvinner på 60-talet. Detsamma gäller bekännelseskrifternas bild av dopet som ett bad som renar och som ger människan nytt liv.

Dopet och den helige Anden

I bekännelseskrifterna betonas den helige Andens roll i människans och världens helgelse. Det är genom den helige Anden som människan dagligen kan leva i sitt dop och döda den gamla människan. Detta återfinns i några av konfirmandböckerna i större eller mindre utsträckning. Anden presenteras som den döptes Hjälpare som dagligen hjälper människan.

Dopet och tron

I bekännelseskriterierna betonas trons roll för att människan ska kunna tillgodogöra sig dopets gåvor. Det är tron som gör människan värdig att ta emot gåvorna, men dopet beror inte på tron. Kopplingen mellan dopet och tron återfinns i några av konfirmandböckerna, men där i betydelsen att dopet är en förutsättning för tron.

Dopet och undervisning

Undervisningen betonas mer i de tidigare konfirmandböckerna än i bekännelseskriterierna. Undervisningen har en stor roll även där, det är tydligt i och med att katekeserna är skrivna just för att förbättra folkets kunskaper i den kristna tron, men det uttrycks inte i presentationen om dopet. Konfirmandböckerna är skrivna i en annan kontext än bekännelseskriterierna. Den kristna undervisningen är inte längre något som skola, hem och kyrka tillsammans har ansvar för och en del av vardagen, utan är nu istället något som kyrkan och individen själv har ansvar för. Betoningen av undervisningen kan då ses som nödvändig.

Något som alla konfirmandböcker och bekännelseskriterierna betonar är att barndopet är viktigt och även tanken om att tanken på dopet är tröstande och att dopets löften står fast återfinns i alla. Den tanken har formulerats olika under undersökningsperioden, och tilltalet har blivit mer inkluderande.

4. Går det att se någon förändring över tid när det gäller samstämmigheten?

Det går både att se en innehållsmässig förändring över tid och en förändring i tilltalet.

Tanken om att dopet har betydelse för frälsningen är tydlig i de äldre och katekescentrerade böckerna, men återfinns inte i de senare böckerna. Även undervisningens betydelse för dopet finns i de tidigare böckerna men inte i de senare. I de senare och konfirmandcentrerade böckerna liknas dopet med det borgliga medborgarskapet, och den bilden finns inte i de tidigare böckerna.

Barndopets betydelse har framkommit i alla konfirmandböcker, men vad betydelsen ligger i har förändrats. I de tidigare böckerna framkommer att barndopet är viktigt för att barnet måste få komma in i Guds nåd så snart som möjligt för att bli räddat och i de senare böckerna

betonas att barndopet visar på att Gud är den som tar första steget i relationen till människan redan innan hon kan ta ställning själv.

Samstämmigheten med bekännelseskriterierna återfinns i alla konfirmandböcker, men den har minskat under undersökningsperioden. De tidiga böckerna i undersökningen har en mer utförlig och tydlig presentation av dopet och en större samstämmighet med bekännelseskriterierna. De senare böckerna har en mer otydlig presentation och en mindre samstämmighet med bekännelseskriterierna, exempelvis gällande liknelser och dopets gåvor.

Tilltalet i konfirmandböckerna har gått från att vara sakligt och undervisande till mer inkluderande och uppmuntrande, och denna utveckling går även att se i vad som betonas i böckerna. I Giertz bok från 1942 betonas att människan ska leva i sitt dop för att vara kvar i döpelseförbundet, samtidigt som Guds nåd betonas, och i Reftel och Reftels bok från 2007 betonas att människan är älskad av Gud. Dopet har gått från att vara något som den döpte ska leva i och som påverkar hennes vardagsliv till att istället presenteras som en fin ceremoni där barnet välkomnas in i Guds familj och får rättigheter, men inga skyldigheter, som medborgare i Guds rike. Denna utveckling stämmer inte samman med bekännelseskriteriernas presentation av dopet.

Presentationen av dopet har, enligt mig, blivit tillrättalagd och överslätande i de senare böckerna och en personlig fundering är om det bottnar i en rädsla att brottas med svåra frågor med konfirmander och även en rädsla att ta upp svårare ämnen såsom arvsynden. Om man talar om dopets frälsande aspekt, så som det framkommer i bekännelseskriterierna, kommer oundvikligen frågan om vad människan ska räddas ifrån och varför, och den frågan kan eventuellt uppfattas som något skrämmande att ta upp med konfirmander.

Avslutningsvis kan sägas att den spännvidd som återfinns i materialet som undersökts kan ses som ett uttryck för varje tids försök att svara på frågan hur kyrkan gör sitt budskap relevant för tidens konfirmander, och bekännelseskriteriernas funktion som något som varje tids teologiska reflektion kan ta avstamp i har framkommit tydligt i undersökningen. Detta kan ses i att alla konfirmandböcker har samstämmighet med bekännelseskriterierna, även om det är mindre samstämmighet i de senaste konfirmandböckerna. Utvecklingen i presentationen av dopet som framkommit i undersökningen är inte förenlig med bekännelseskriterierna, då dopets frälsande aspekt försvinner helt. Detta är en intressant slutsats som problematiserar

dagens presentation av dopet i konfirmandarbetet och jag menar att det är viktigt att ha det i bakhuvudet om man vill använda konfirmandböcker som grund för sin presentation och samtidigt utgå från bekännelseskriterierna. De pedagogiska riktningarna som utvecklats under 1900-talet har påverkat presentationen av dopet. En intressant fortsättning på uppsatsen skulle kunna vara, att med utgångspunkt i dessa pedagogiska riktningar, utförligare studera hur de kommer till uttryck i konfirmandböckerna och vad det ger för konsekvenser i presentationen av dopet. En annan intressant fortsättning skulle kunna vara att studera hur olika tiders syn på barnen kommer till uttryck i olika tiders dopsyn.

5 Käll- och litteraturlista

- Andrén, Carl-Gustaf. *Konfirmationen i Sverige under medeltid och reformationstid*. Diss. Lunds universitet. Lund: Gleerup, 1957
- Brilioth, Yngve. Ysander, Torsten. och Jonzon, Bengt. *Konfirmationsundervisningen: grundplan utarbetad på uppdrag av biskopsmötet*. Stockholm: Svenska kyrkans diakonistyrelses bokförlag, 1942
- Bryman, Alan. *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber, 2011
- Carlquist, Jan. och Ivarsson, Henrik. *Vem ska jag tro på?: lärobok för konfirmander med arbetsbok*. Lund: H. Ohlsson, 1972
- Carlquist, Jan. och Kristiansson, Leif. *Det handlar om dig: ett konfirmandläromedel*. Stockholm: Verbum, 1978
- De tre huvudsymbola. I *Svenska kyrkans bekännelseskrifter*. 6. uppl. Hjalmar Lindroth (red.). Stockholm: Verbum, 2005
- Eklund, Stig. och Lönnebo, Martin. *Kristen!*. Uppsala: Fannhus, 1996
- Giertz, Bo. *Grunden: en bok för konfirmander om salighetens grund, medel och ordning*. 2. uppl. Stockholm: Svenska kyrkans diakonistyrelses bokförlag, 1942
- Handbok för konfirmandlärare*. Stockholm: Svenska kyrkans diakonistyrelses bokförlag, 1955
- Hellsten, Stig. *Konfirmandbok*. 3. uppl. Stockholm: Svenska kyrkans diakonistyrelses bokförlag, 1955
- Josefson, Ruben. Förord. I *Svenska kyrkans bekännelseskrifter*. Hjalmar Lindroth (red.). 6. uppl. Stockholm: Verbum, 2005
- Josefson, Ruben. Inledning. I *Svenska kyrkans bekännelseskrifter*. Hjalmar Lindroth (red.). 6. uppl. Stockholm: Verbum, 2005
- Larsson, Rune. *Samtal vid brunnar: introduktion till religionspedagogikens teori och didaktik*. Lund: Arcus, 2009
- Lindroth, Hjalmar (red.). *Svenska kyrkans bekännelseskrifter*. 6. uppl. Stockholm: Verbum, 2005
- Luther, Martin. Den lilla katekesen. I *Svenska kyrkans bekännelseskrifter*. Hjalmar Lindroth (red.). 6. uppl. Stockholm: Verbum, 2005
- Luther, Martin. Den stora katekesen. I *Svenska kyrkans bekännelseskrifter*. Hjalmar Lindroth (red.). 6. uppl. Stockholm: Verbum, 2005
- Luther, Martin. *Doktor Mårten Luthers Lilla katekes med kort utveckling: Af Kyrkomötet antagen samt af Konungen gillad och påbuden år 1878*. Mora: Reinh. Grape, 1878
- Läroplan för svenska kyrkans konfirmandundervisning: antagen av biskopsmötet i januari 1968*, Uppsala: [biskopsmötet], 1968
- Melanchton, Philipp. Den Augsburgska bekännelsen. I *Svenska kyrkans bekännelseskrifter*. Hjalmar Lindroth (red.). 6. uppl. Stockholm: Verbum, 2005

- Melanchton, Philipp. Den Augsburgska bekännelsens apologi. I *Svenska kyrkans bekännelseskifter*. Hjalmar Lindroth (red.). 6. uppl. Stockholm: Verbum, 2005
- Olson, David F. *Den inre revolutionen: en teologi för ungdom*. Arbetsbok. Lund: Håkan Ohlsson, 1970
- Porath Sjöo, Elisabeth. *Konfirmandernas bildningsresa: ungdomars berättelser om sitt deltagande i konfirmandundervisningen*. Diss. Lunds universitet. Lund: Pedagogiska institutionen, Lunds universitet, 2008
- Reftel, Johan. och Reftel, Kristina. *Con Dios*. 2. uppl. Varberg: Argument, 2007
- Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete*. Stockholm: Verbum, 1978
- Riktlinjer för Svenska kyrkans konfirmandarbete*. Stockholm: Verbum, 2008
- Rosendal, Gunnar. *Vår allraheligaste tro: en liten katekes*. 2. uppl. Uppsala: Pro veritate, 1984
- Ström, Ingmar. *Kom och se*. Stockholm: Svenska kyrkans diakonistyrelses bokförlag, 1966
- Svenska kyrkan. *Kyrkoordning för Svenska kyrkan med angränsande lagstiftning*. 1. uppl. [sic]. Stockholm: Verbum, 2014
- Svenungsson, Sven-Arne. *Med Jesus genom livet: konfirmandbok*. 4. bearb. uppl. Kungshamn: Exodus, 1983
- Wallinder, Birgitta. *Tradition och förnyelse i Svenska kyrkans konfirmandundervisning: läroplansutveckling och pressdebatt 1942-1985*. Diss. Uppsala universitet. Stockholm: Verbum, 1990

	Bekännelse-skriftern a																		
Sakrament och Guds verk	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Under visning		X	X					X											
Tron	X	X	X			X						X							
Den helige Anden	X	X	X								X								X
Frälsningen	X	X	X																
Guds rike	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Medborgarskap						X									X				X
Tröst ande	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Bilaga Barn-dop	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

Bilaga

